

MÄISTE HÄÄL

E. NAISSORGANISATSIOONIDE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 5

Mai 1929

III aastakäik

Naisvalijad

Kaaskodanikud-naised!

On tulnud aeg jälle kord näidata, et väärime kodaniku, nime, et väärime kodaniku õigusi.

Käesolevate riigikogu valimiste puhul on igal naisel juhul näidata oma aktiiviteeti, oma teguvõimet ja poliitilise arengu kõrgust.

Teadlikud kodanikud soovivad riigile ja rahvale tulu.

Teadlikud, poliitiliselt arenenud kodanikud on tsement, on kivid, milledest koostatakse riigi alusmüürid.

Meid, kaaskodanikud-naised, on kaua pee-

MARIE REISK

Eesti Naisliidu juhataja — kandideerib Riigikokku Rahva-
erakonna nimekirjas Tallinnas ja Tartus

JOHANNA PÄTS

Eesti Naisliidu abijuhataja — kandideerib Riigikokku Töö-
erakonna nimekirjas Harjumaal

tud ainult väikseväärtusega lisaaineteks riigi alusmüüride ehitamise juures.

Kuid viimaks on uued ajad, uued põhimõtted ometi sundinud riike ja rahvaid arvessevõtma ka naise kandejõudu.

See naiste kandejõud on tõeliselt väga tugev.

Meie, naised, kujundame määratu kultuurilise ja ühiselulise jõu: oleme ju pool kogu rahvast.

Meie käed on tugevad küllalt, et aidata kanda armastatud, jumaldatud kodumaad päikese suunas, kaunima, parima tuleviku poole...

Meie, naised, tahame kindlas veendumuses osavõtta riigi alusmüüride ehitus- ja kindlustustöödest.

Tahame aidata valmistada tervet, normaalset pinda, milles võib jõudsalt areneda meie tõsine, kangelasmeelne rahvas, idaneda iga väiksemgi võsu sellest tüsedast põhjamaa tõust.

Meil, eesti naistel, on olemas hulk ilusaid aateid, palju kasulikke kavatsusi, tublisti tahet tööks.

Ent meie teame, et töö annab soovitavaid tagajärgi ainult siis, kui teda tehakse kavalikult ning hulgakesti samas suunas.

Igal naisel on peamiselt naistega üks suun. Selle ühise töösuuna nimel olemegi koondumas, organiseerumas.

Selle ühise suuna nimel, naiste ühiste kohustuste, samuti ka ühiste õiguste nimel kujundagem tänavustel riigikogu valimistel ühine naisfront naissaadikute läbiviimiseks.

Häületagem ainult neid nimekirju, milledest esimeste nimede hulgas on naiste nimed, ja kriipsutagem naise nimi ka alla.

Kriipsutagem ta alla ilusa puhta joonega, nagu see omane naistele.

Määritud sedelid ei võeta arvesse, sellepärast ärge me senna mingisuguseid muid märkusi ega märke, peale ainsa joone naiskandidaadi nime alla, kui see nimi seisab esimeste seas.

Naisnimedest nimekirja lõpus pole meile mingit kasu: need kodanikud ei pääse kaitsma meie huviseid. Nad kuuluvad tolle ülejäägi hulka, millele jäävad suletuks seadustetempli ukseid.

Meile on aga tähts, et naissaadikud pääseksid tööpooldest riigikogusse.

Neljandamas riigikogus tulevad harutusele just seadused, mis puudutavad naise olulisemaid huviseid.

Meie ei või kuidagi leppida sellega, et mehed üksi otsustaksid sellised meile ülitähtsad küsimused. Mehed võivad kõige parema tahtmise juures eksida, võivad valesti tõlgitseda meie, naiste tahet, kui koha peal pole meie esindajaid andmas seletusi ja avaldama meie soove.

Silmitsedes valimisnimekirju riivab iga naiskodanikku valusalt, et meie erakonnad omas suures enamuses ikkagi veel ei hinda naiskodanikku, kui väärilist kaasatöötajat meie riiklises elus. Suurem osa meie erakondi pole nimekirjadesse võtnud ühtegi naiskandidaati, väljendades seega selgelt oma eitavat seisukohta naise poliitilise tegevuse kohta. See seisukoht ei muutunud enne, kui naised on näidanud, et nemad oma hääletega saavad mõjutada erakondi enesega arvestama. Tänavused valimised, kus meil on võimalus paari naiskandidaadi läbiviimisel näidata naiste hääle mõju, võiksid olla tuleviku tööks, võiksid sundida erakondi võtma ümberhindamisele oma seisukohta naisvalijate ja nimekirjade kokkuseadimise suhtes.

Tänavustesse valimisnimekirjadesse on üles võetud mõne üksiku erakonna poolt ainult mõned üksikud naiskandidaadid, ja needki pea kõik nimekirjade lõppu. Nende ülesvõtmine tundub juhuslikuna, isegi alandavana naiskodanikule.

Nimed, millede kasuks maksab kihutustööd teha, millede alla peab tingimata tõmbama kriipsu, sest nad esinevad nimekirjade eesotsas ja on seega läbiviidavad, on:

Marie Reisik, — Eesti Naisliidu esinaine, ja *Johanna Päts*, — Eesti Naisliidu abiesinaine.

Juba üheksandamat aastat töötavad need ülemaa tuntud naised noil auvääriistel kohtadel.

Ühes teiste agaramatega meie organiseeritud naisjõudude hulgast, on need naised nagu äriksad, kohusetruud valvurid püsinud eelpostil, nii öelda tule all.

Nende ülesanne on olnud tagasitõrjuda moraaliseid hoope — süüdistusi, mis on olnud sihitud naiste pihta, ja — mis veel tähtsam — ära märkida igat uut, vilkuvat tähekest, iga väiksematki valgusjuga, mille suunas on olnud lootust võita naiste elule mõnda paremust, tuua mõnda olulist kergendust meie rasketel aegadel.

Loetleda kõike seda, mis need naised on teinud üldsuse kasuks, oleks peaaegu üleaurune: kõik naised teavad seda niigi hästi.

Meie, naisvalijate, ülesandeks jääb ainult usaldada ja toetada nimetatuid, parimaid naisjuhte meie eneste huvides, meie eneste kasuks.

Nii siis: *kõik naised valima! Kõikide naiste hääled kahe silmapaistvama naiskandidaadi heaks!*

Kriipsutades alla naiskandidaadi nime, näitame, et oleme teadlikud, arenenud naised, oleme täiskodanikud ja väärime selle tõttu kodaniku nime, väärime kodaniku õigusi.

Juuli Steinmann.

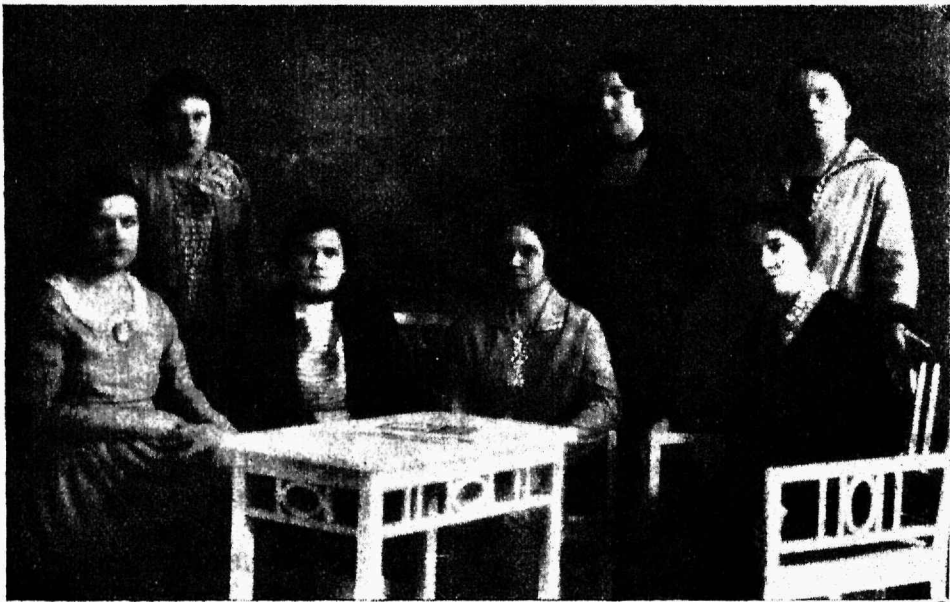
Eesti naisorganisatsioonide möödunud tegevusaastal

E. Naisliidu erakorralisel peakoosolekul, mis ära peeti 17. märtsil s. a., esimesed osavõtjad naisorganisatsioonide ehitajad aruannetega oma esitatavate tegevuste ja ühingu tegevusest möödunud aastate eest. Aruannetest selgub, et esialgne otsimise ajajärg, mil naisorganisatsioonid oma tööhõlgu laiendada ja oma jõud rakendada enam naisühiselt taotlevatele eesmärkidele. Eriti lähedal näib organisatsioonidel rõõmumärgis olemat hoolikate töö kivi ka koolihariduse arendamine.

Pärnu naisühing on asutatud 1927. a. Tähtsaimaist rakendusi oli 1928. a. Lasteaed ja hoolikane. Lasteaed töötas 3 õppeajaga ja 30 osavõtjaga. Kuna järeleolevat määrest kõiki kulusid ei suutnud katta, tuli ühingul puudujäägi tasandamiseks korraldada pidusid.

Hoolikande alal on rahalist abi antud 173 lapsele ja 30 vanale 482 kr. 46 send ulatuses. Muretsjetud veel sooje riideid ja jalanõusid.

Ära peetud 1 korr. ja 7 erakorr. peakoosolekut ja 38 juhatuse koosolekut. 2 liikmete vahelist refereerimist, 2 omavahelist teoõhtut ja jõulupuu lasteaias lastele, nende vanematele ja liigetele. Korraldati esi-

PÄRNU NAISELTS

esimesena andis oma tegevusest peakoosolekule aru noorem meie naisorganisatsioonidest.

Tallinna naisühing. Ühing asutati 1928. a. algul ja täna on jaanuaril sai täis esimene tegevusaasta. Sihtiks on edendada liikmete vahelist tegevust läbi läinud ja avalada huvi naistesse puutuvate küsimuste vastu. Seks otstarbeks on korraldatud kõneõhtuid 2 korda kuus päevatajalistel ainetel. Vabariigi esimese aastakümne täitumise puhul on korraldatud päästekomitee esimest korda ja Jaan Tõnissoni ka 60-aastase sünnipäeva puhul. Ühe liikme erisoomil, kes selleks otstarbeks ise ka raha muretses, on 1. kahurväe rügemendile annetatud lipp 98 tuhande sendi väärtuses.

Teinutati 25 leheline kirjanduslaste päevafoodu jaoks, mis tõi kassa 145.000 senti. Kassa läbikäik 15½ tuhat s., raha kassas 280.000 senti. On kavatsusel hõlmata.

meie abimeeste kurgus ja lastekaitse valmistamise kurgus. Muretsjetud pidusid peetud 4, kassa aidatud mittesuguste tegevustele ettevalmistele. Kohalikele rügemendile annetatud lipp, milleks raha kogu tuli ühingu tegevusest.

Ühingul on 81 liiget, kassa läbikäik 6934 kr. 92 s.

Tartu naiselts: Liikmete arv aruande aastal oli 200. Omavahelisi õhtuid peetud 28, refereerimistega naiste ellu puutuvate küsimuste kohta, ka muusika ja lugemisõhtuid. Neil õhtudel valmistatud töödega on võidud korraldada kaks loteriid.

Seltsi juures töötav majapidamiskool on muudetud kaheaastaliseks kooliks. Õpilasi majapidamiskoolis 37, kutumiskoolis 23. Toetust saavad 3 õpilast. Õppeajaga töötas 12, 9 naist ja 3 meest. Nende palgad kannab haridusministeerium, linnavalitsusel toetust jaatud 1000 krooni. Suurem osa kooli

wäljaminekuist tuleb jeltzil oma jõul hankida. Selts on agavalt töötanud hädaabi tööde korraldamise juures, kaasa aidanud wabariigi 10 a. puhul waestele pakkide valmistamisel ja wälja jagamisel. Korraldatud lihtkehajalisi keedukursusi. Jaan Tõnissoni terwitatud 60. a. sünnipäewa puhul. Selts on Jüwalidide ühingu aulige ja wõtab oja rahwaõulitooli jeltzil, wangiide hooldamise jeltzil ja wabaduslõhja mälestusjamba komitee tegevusest.

Rasja läbitäit jeltzil ühes osakondadega 44.090 fr. 45 senti.

Nõmme naisjelts on tegutsenud peamiselt hoolekande alal, kuna Nõmme linna waesem rahwaõul on juures euanimes. Seltsil töötab **emade ja laste nõuande punkt**, on korjatud riideid, muretsetud rohustid, jeepi, korraldatud jõulupuu, kus 150 lapsele on jagatud kingitusi, maistusi jne. Mõnisi hoolealuseid, kes jeltzil iga kuu toetust saavad, on 24, abi on antud ühtsil juhustel. On lootust abiandmise tegevuse laiendamisele, kuna töö-hoolekandeministeeriumi poolt selleks summasid on lubatud. Korraldatud majapidamise kursused, 37 longut terwishoiti alalt, 4 teõõhtut ja emadepäew, kus 500 waesele emale anti kohwi ja saia. Sel puhul peeti ära ka **aktus**.

Rasja läbitäit 6.143 krooni.

Walga naisjelts on asjatud 1917. a. Korraldatud „praktiline kursus emadele,“ mille kawas eelkoolialiste laste kodused tööd ja laste mänguasjade valmistamine üheskoos selgitusõnede laste tööst ja mänguasjade tähtsusest.

Selts töötab käsitäies linna hoolekande osakonnaga, kus on wiimase juuwil jeltzil poolt moodustatud 12-liikmeline **komisjon**.

Korraldustest oleks weel nimetamisväärne e m a d e päew, langenute haudade korrashooldamine, waestelaste jõulupuu, milles jagati 300 massuta pakki, waestele pakkide valmistamine ja jagamine wabariigi 10. aastapäewal ja jõulul.

Weel on korraldatud 2 odawahinnalist lasteetendust ühes loteriiga, eestiladilise pidu Walga wabastamise 10. aastapäewal, neli massuta awalikkü kōnekoosolekut, peale selle korda seatud jeltzil raamatukogu ja sēda jõudumööda täiendatud. Peetud on 3 üldkoosolekut ja 28 juhatusē koosolekut. Seltsil on 95 liiget.

Rasja läbitäit on 1226 fr. 58 s.

Narwa naisjelts. Liigete arw on kõikumud 150 ümber. Seltsil on osakond Kreenholmni linnaosas. Pea tegevusaladeks on olnud kursuste korraldamine ja heategevus. On korraldatud majapidamise, käsitöö ja kirjategevuse kursusi. Osawõtt neist on olnud rohke. On peetud loenguid ja kōneõulimise õhtuid.

Rahwale wanadele korraldati endiste aastate eestijul jõulupuu kingitustega. Ühikutele püridustlanmatawatele perekondadele on ka abi antud.

Suurimaks rahalisteks ettewõtteks aruandeaastal, oli korteri remont. Kodulinna organisatsioonide ühistes ettewõtetes on jelts igaalpool kaasa aidanud, nagu lipu annetamine ühese kaitsemäe osale ja muus.

Peajäsemetuleku allikateks on olnud loterii, peod ja liikimemaks.

Rasja läbitäit 1120 fr. 41 s.

Wiljandi naisjelts. Emade ja laste nõuandepunkt, mille awamine omal ajal tōi palju tööd, muret ja seeldusi, läks juba eelmise aasta 1. apr. üle linna walitshuusele. J u r i i d i l i n e nõuandepunkt, mille tegevusest õige palju loodeti, juleti jaanuaris, jelt terwitajaid oli wähe. Seltsi peategevusest jäi seega abiandmine lastekasvatamiseks. **Õhisajate arw** kõikus 18—24 wahel, abi anti keskmiselt 500—2000 senti kuus. Nasta lõpu-pooltel jeltzul, et **töö-hoolekandeministeerium** antawa abiraha kogumummat tundmawalt oli piiratud linna jeltsele teadumata. Mii kujuus jeltjuford kriitiliseks. Muidu abitarwitajate nimelirja läbiwaatamisele. Lapsed, kes üle kolme aasta wanaks saanud ja kel emad kuidagi paremasse jeltjuforda jõudnud, kustutati nimelirjast wōi wähendati nende abiraha.

Kursusi peeti kaits: pesumõblemise ning käsitöö ja rütmilise wõimlemise kursusi. Ära jäid juurelõituse, kosmeetika, sēsiseetmise ja ujumise kursused, wiimane kōnna ja wiimase juure pärast, sēsiseetmise jeltlepärast, et jamal ajal korraldas linna kooliwalitshus kufetooli juures jamajuguse. Peetud kursustest oli osawõtt elaw.

Karidusliidu poolt saadi 2 loengu pidamiseks Ietto-riks hra Masms Wangro-Pool. Üks loeng oli Gesti kunsti arenemisest, teine moest ja erootikast. Loengud tõmbasid kokku suure hulga kuulajaid.

Wabariigi 10. aastapäewa puhul korraldati wabaduserikati kawaleridele lõunajõõd, milleks raha ametliku pankadelt ja linna walitshuusele. Maitmul peeti emadepäew juure osawõttuga. Suure kumdel korraldati wälja-

Sisjetulekuid hankis jelts näitemüügist, loteriist ja maskeraadist. Rahajäretustest on jeltzil iga aasta meeles pidaud Sakala pank.

Wõru naisjelts „Wõruhõimu“. Seltsi peategevõte on k u t s e k o o l, mis töötab majapidamise, käsitöö ja õmbmise osakonnaga. Kursusi on korraldatud käsitöö ja õmbmise alal, kus õppejõududeks olid oma kooli lõpetajad. Kursuse ametiline sisjetulek lubas muretsejeda jalaõmblus- ja teise tsif-tjal masina.

Uueks tööalaks wōib lugeda h o o l e k a n n e laste eest. Seltsi hoole all on praegu 3 last, neist saab igaüks toetust 10—15 krooni kuus. Järelewalwet teostawad jeltzil juhatusē liikmed. Edaspidise tegevuse laiendamiseks on toetust lubatud hoolekande keskkorralduse poolt.

Korraldati tantsumursused, mis ülejääki andsid. Kawatsusel olewad wõimlemise- ja keedukursused jäid osawõttjate wähesuse pärast ära.

Loeng nakkushaigustest walguspiltidega oleks wōinud leida elawamat osawõttu.

Kewadel korraldati e m a d e p ä e w, millest osawõtt oli rohke. Wõeti ette etskursioon Riiga, mis hästi korda läks.

Raamatukogu eest hoolitseti muretsedes uut kirjandust ligi 100 krooni eest.

Pühadeks, jõulu ja lühawõtte ajal, on jelts pakki-

NARVA NAISELTSI JUHATUS

Ristiga märgitud Narva Naisseltsi juhataja lpr. V. Paurmann

dega rõõmu valmistanud lastele, vanadele ja wangi-
dele. Üldiselt on jelts koos töötanud mitme teise organi-
satsiooniga, nagu tuberkuloosi vastu võitlemise jelts
ja t. Sõdurite haudade kaunistamine on saanud jeltsi
iga-aastaseks tööks, samuti haudade korrasoid.

Seltsi arvestatahje kui paremat ja elujõulisemat or-
ganisatsiooni ja tema esindajad võtavad oja kõigist kor-
raldustest. Viimneid oli 165, on märgata juurdekasvu.

Rasja läbitäit oli 15.508 fr. 28 senti. Koolitaja
läbitäit 39.163 fr. 23 s., warandust on jeltsil umbes
10.000 krooni väärtuses.

Toimetusest mitteolenematel põhjustel puuduvad
käsitlevate aruanete ülevaatest Pärnu naiseltsi,
Tartu naisühingu, Meriküla, Umbla, Tallinna nais-
eltside ja Perenaiste tsellkoondiste ja Selle perenaiste
jeltsi aruanded.

Kirjanduslik veste

A. Kitzbergi „Lastenäidendid“

Sesse raamatusse on nagu eessõnas üteldud
kadunud kirjaniku elutöö see osa kogutud, mis
senini laiali oli osalt mitmes raamatus, suure-
malt osalt käsikirjades. Kuna käsikirjade alg-
kirjad paljudel näidenditel aastate jooksul olid
kaotsi läinud, siis on tekst mõnest kohast na-
tulke konarlikeks jäänud; seda viga oleks või-
nud ainult kirjanik ise parandada, õnneks ei
sega see kuigi tunduvalt.

Raamat sisaldab näidendid: „Kaval-Ants“
ja Vanapagan“, Mis kuuskede haldjad sosista-
vad“, „Kolm suurt soovi“, „Okasroosike“, „Lu-
mivalgeke“, „Udumäe kuningas“, „Nõiapiil“,
„Saabastega kass“, „Jõulu kiri“, „Kaval-Ants
Türgimaal ehk prints Herbed“ ja „Kuri kunin-
gatitar“. Neist on „Kaval-Ants ja Vanapagan“
eesti rahvajuttude alusel loodud ja vist ainus
täitsa algupärane. Teiste näidendite ained on
laenatud saksa kirjanikkudelt või on nendes
kasutatud tuntud krahv Poggi nukuteteatritük-

kide sündmustikke. Laenatud ainet on igakord
nii vabalt käsitatud, sündmustikku on nii palju
omapärast sulatatud, et peaaegu kõik laste-
näidendid tunduvad algupärastena. Erandiks
on „Mis kuuskedehaldjad sosistavad“ ja „Kuri
kuningatitar“, mida tuleb tõelistena tõlgetena
võtta.

Nagu A. Kitzberg oma „Külajuttudes“ ar-
mastas jõuluid kirjeldada, nii valib ta paljude
lastenäidendite tegevuseajaks jõulud või kat-
sub sündmustikku kaudsetiki jõuludega sõl-
mida. Lavalise seadelduse lihtsuse poolest
kõlbavad sellased näidendid väga hästi ette-
kandmiseks kitsamas koduses ringis, jõulu-
aegsete laste-pidude ja koosviibimiste puhul.
Eesti haritud perekondades ei ole laste oma-
vahelised koosviibimised veel kuigi moes (meil
harnastatakse ju enamasti seda, mis
„moes!); neid tuleks aga moodi viia, lastele
tuleks võimaldada seltskondlik läbikäimine,
omavaheline lõbutsemine, mis nende seltskond-
likku kasvatust palju sobivamalt edendaks kui
enneaegne osavõtt täiskasvanute koosviibi-
mistest.

„Elav ja kõnelev käsitöö“

Surnud materjali elustamise ja hingestamise võime — see on kunstilise loomingu ime. Sellele imele olid pühendanud müüdi juba vanad kreeklased. Nad jutustavad kujuvist Pigmaltoonist, kes lõi ilusa naise kuju elavandi kuust. Hingestudes kunstniku armastusest, elustus kuju kujuri tundluste all — kunstiteos elustus ta looja hinge ja andumuse jõust, nagu see juhtub iga kunstiteosega.

Jaapani kuulhain kunstnik Hofujai väljendas loid: „Kui ma jään viiskümne aastat vanaks, oli mul tehtud lugemata arv joonistusi, aga kõik, mis ma enne kuuekümne aastat valmistasin, ei ole kõnelemisväärne. Umbes kuuekümnekolme aastajalt ma hakkasin mõistma mõnda loomade, rohude, puude, lindude, kalade ja putukate tõeliste loomusest. Kuigi kahetšabim-nendama aastani ma loodan veel edasi jõuda ja üheksajahümne aastani ma loodan veel edasi jõuda ja üheksajahümne aastaks saavutada suurte täiust. Aga alles kui ma jään sada aastat vanaks, siis loodan, on kõik mis ma teen — olgu see ka ainult üks joon või punkt — täis elu.“ Seega on kunstniku ülimaks täiuseks: juuta elustada surnud materjali ja vormi, üksteist, kas see on elavandiluu, marmor või graniit, on need värvid või vormid ja jooned, kujutagu nad taimi, loomi või inimesi, või esitagu oma enda fantaasia jännitõuji. „Kelle käte all „surnud“ materjal muutub elavaks, nõnda et ta omab nagu hinge, et ta nagu ise otse endale kõige-

omajemat vormi... — ainult see on kunstnik“ (R. Kiemerichmidt).

Teose varal kõneleb kunstnik, väljendades enda elamusi — tundeid ja meeleolusid. „Kunstiteos on inimeste väljendusprodukt, mis seda teatud tunnet endas kannab ja mis on võimeline teda elamisena teistelegi inimestele edasiandma“ — nõnda püüvab kunstnik teatud Saitja muusikateadlane Niemann.

On lastumõnu see, misjuuste abinõude varal väljendab ehk kõneleb kunstnik: kas ta teeb seda sõnades (poeesia), helides (muusika), liigutustes (ants), plastilistes vormides (raiekunst) või pinnalistes vormides, joontes ja värvides (maal, graafika, ornamend). Olene igapäevases elus harjunud pea ainult sõnalise väljendusega, seepärast tundub sõnaline kunst — kirjandus, poeesia — kõige selgema ja arusaadavamana, kuna kõik teised väljenduse viisid (kõnelemise viisid) teevad vastu nii loomadele kunstnikkudele, kui ka kunstinautijatele.

„Sõnadeta laulmine“, s. t. sõnadeta meeleoluväljendusest, esineb maal ja ornament. Nõnda saab arusaadavaks mõte, mis leidub kirjutatuna ühel Jaapani kunstniku Mi Fei pildil: „Me hukkusime tuumalgeel ühe järve kaldal ja tulime otshuule, igaüks meist loogu paar jalga arutud viimile. Minult Mi Fei kirjutab laulu ilma sõnadeta.“ Samuti saab arusaadavaks sõnr. Wittmanni ütetus: „Sgas asjas „üinub oma laul“ — ja ornamentis heliseb võlvumataid jalne

Miks mitte lasta lapsi omavahel lõbutseda, isegi kui nende koosviibimised emadele natuke tüli tekitaksid! Täiskasvanute pidulikud koosviibimised on majalastele mõnikord ka tülikad, kui mitte muud, siis sageli väsitavad, — õigluse nimel siis juba tohiksid lapsed nõuda vähemalt suurte pühade ajal või eel ka endale kodu pidulikumaid ruume ja vabadust pidutseda omasuguste seas. Et säärased pidutsed kestvalks kärarikkaks vallatlemiseks ega muutuks igavaks ja ühetooniliseks „välksete mängude“ juures istumiseks, siis tuleks lapsi harjutada neid sisustama ja rikkastama näiden-dite ettekandmisega. Usun, et tarvitseb ainult sellekohaselt märgu anda ja lapsed on otsekohe suure õhinaga asja juures. Näitejuht, dekoratsioonide suhtes nõuandja, — kõik leiduks laste eneste seast. Osade jaotus toimineks vististi asjatundlikult; proovid pakuksid suurt naudingut. Publiku puudust poleks karta; lapsed oleksid muidugi valmis kutsumma kõik endi väikesed tuttavad. Etendusepäev ise jääks unustamatuks sündimuseks nii

välksetele näitlejatele kui ka kutsutud külalistele. Ja emadel oleks kõige selle juures vähem peamurdmist ja muret laste „vaoshoidmisega“ kui harilikul lastekoosviibimisel, mil sageli ei teata, kuis aega viita.

Sellaste etenduste kaudu „maigu suhu“ saanud lapsed muutuksid tulisteks teatri-sõpradeks ka laiemas mõttes, jääksid seks võib olla eluks ajaks. Mis kasuks oleks nii kehvale eesti näitekirjandusele kui ka alaliselt abiraha vajavale eesti teatrile.

Et asjaga algust teha, soovitaksin emadel endi lastele kinkida Kitzbergi „Lastenäiden-did“. Pole kahtlust, et raamatu lugemine tekitaks lastele lõbusaid tunde, paneks nende silmad särana ja paled õhetama nii mõnelgi igaval pühapäeva-õhtupoolikul, kui isat-emat teatris operetti naudiivad või sõpru külastavad. Ja soov „teatrit teha“ tekiks nii mõneski pealikeses iseenesest. Kolm-neli sellast nutikat pead kokku juhtida, — ja etendus olekski käimas!

Moll P. Pill.

Ornament on nagu firjutus, lootaru ja peenemaid mõt- teid väljendav..."

Peab olema kunstniku hinge, et pauna ornamendi tõelema. Just hinge ja andumust on tarvis, mitte niivõrd hüljgawat tehnilist virtuositeeti. Kunsti- narmat esitab elavast ja tõelevast rikkadusornamendist Robert Michel omas teoses „Barakaawaja“ („Der Schaggräber“). Selle teose kangelane, Herzogovinna tütarlaps Hajrija on kuulus kui tikkija. Juba ta vana-vanemal oli muustrite looja kuulsus. Ja nõnda omas tütarlaps palju muustreid ja palju ilusaid tikitud rätikuid. Kuid, kui ta hakkas tikkima, aektsid tal tahtmatult ikka meed ja meed ornamendid. Juhjamaad teistest olid need rätikud, milledes tütarlaps omast armastusest tõneles. Sõttaminuvalle armastatule tikkis Hajrija kaaja „tervitus-rätiku.“ „Rätiku keskele tuli hõbedane, sõjatalt rätikav lohepea, mis tuldseid leeke välja jülgas. Mõõda äärt lootlesid teineteistest läbi- põimudes, toredad, jultavalt ilujates värvides lille- muustrid. Ühele nurgale aga — hoopis väibsel ja tagasihoidlikult, tikkis Hajrija apelsini, mis nõnda õr- nalt kumerdus kui ta riid, mille all läi formiliselt süda, kui ta mõttes Muradi peale.“ Waevast oli armastam- lahkumid, waevast olid kurravad piiravad, kui Haj- rijale tuli pähe Muradile uut rätikut tikkida. Rätik pidi olema veel südamlikumaks kingituseks, kui see eel- mine. Siidilõngad tahtis ta värvida enda siidaine veregga, et nendele anda erilist võlumismõimet. Cri- minaalilised piirad siidid tikkis ta rätikusse: need pidid ta kaudjalt taitsma kurja pilgu eest ja pidid teda te- gema läbinähtjaks ning varanduseleidjaks. Ja veel tammekesed ja paarvõimled tikkis Hajrija muustrisse, jelt

Muradi armastus pidi olema nii tugev kui taann ja ta pidi tütarlapse armastuse peale olema nii uske, nagu paarvõimled omadele sulgedele. Nõnda muutus rätik mõistatustetikkats väljendujeks tütarlapse ar- mastusest.

Sõja keerijes oli Murat Hajrija kõrvast armastama hakanud veel teist naist. Omas kurravastuses tuleb Hajrija lõputis otsustele, et „mehe armastus on kui siidilõng. Ka siidilõnga võib kahets niidits jagada, kusjuures kumbki oja on omaette tervik, millega võib veel väga ilusasti tikkida. Ja juba kamaal ööl otsustas Hajrija Muradile uut rätikut tikkida. Sellel rätikul pidid seisma kummagile poole noort puud kaks punast voosi, et Murat näeks, et Hajrija ült mehe poolita- tavasse armastusesse on tõsine.“

Nõnda tõneles siimboolide varal ühtsüdamline Herzogovinna meiu. Kuudas tõneleb ornamendis kunst- nik, kes elanud läbi künapäeva kunsti õpimisi, kes tunneb kõiki väljendusabinõusid, mida kättevõideldum kunstile ka aasuatuhandete pikkune arenemine?

Woodja ornamendi väljenduse viis põhjoneb jellal tõel, et iga materjal, joon, vorm, värv ja nende loet- letute ühendamisviis mõjub meie tundesje, kurtjades siin esile mitmesuguseid meeleolusid. Nõnda on teada, kuudas mõjub hoopendavalt = pehmelt ja paitavalt vil- lane lõng, kuudas mõjub pätkspaiastatijelt ja eluroõm- jalt siid, kuudas mõjuvad jämedad ja sirged jooned kar- milt, peened lootlevad jooned aga märglevast, kuudas mõjuvad suureid ja jagamata piirjoontega ornamendi nootkivide pinnad jõulijelt, vahulijult ja flegmaatili- jelt, kuudas jellevastu piirad, nool-teravad ja jaotatud piirjoontega pinnad väjendavad närvilijlust, kuudas

Niisugused naised

On olemas suur wahje naiste ja „niisuguste nais- te“ wahjel, ütlevad mehed.

Lihjalt naised on kõik naiskodanikud, — olgu noored wõi wanad, ilusad wõi ilutud, rikkad wõi wae- sed, — kelledele keegi ei tohi midagi ette heita kõlb- luse juhtes.

Hoopis midagi muud, palju pahemat on aga „niisugused naised“. Need on kõigist moraalilõndutest mõõdalipjamud olevused, meesteilma temperamentide ohvrid, kui nii väljenduda on lubatav...

Moraal, kõlblus, kiriklik ja ilmalik, õpetab meid vaatama ülevalt alla sarnaste subjektide peale.

Ja ega niidud kuudagi ei jaa ka: kaob ju ära piir kõlbluse ja pahje wahel.

Piiri aga ei tohi kaotada. Selle piiri allakriipsu- tamiseks kirjutatakse wist üks nobe ajaleheneeger meile hiljuti ühes pealinna lehes õpetliku loo.

See käis nii:
„Suur n a i s t e p ü ü k T a l l i n n a s.
Kombluswahwe tuulutas kabinette. Tabati 19 õhtawat. 14 naist jaadeti Weeremi.

Kuna paljud „niisugused“ naised endid komblus- wahwe kontrolli eest kõrvast hoiawad ja haigelt „kurameerides“ haigusi laiali laotawad, on komb- luswahwe ametnikud joohtikute tabamiseks juuremaid „haaranguid“ kõrvastama hakanud. Eila õffel pardi jällegi mõne aja järele juurem avalikkude naiste piil toime. Tuulutati tänawaid ja kabinette. Wa- gajärg oli illatav: tabati 19 tagaetatavat lõbunait. Nad wiidi kabinetist õfekohe arsti juure. Ka arsti õfjus oli illatav: 19. „preilist“ jaadeti 14 Weeremi tänawasse linna juguhaiguste haigemajja.

Haarang oli ijeendast wäga koomiline, sest juu- rem oja tabatuteft oli täiesti joobnud. Nad tegid määratu suurt skandaali.

Joobnud naiste jaatmine kombluswahwest Wee- remi haigemajja jündis tugewa politseipatrulli kaasabil.“ —

Et ole õpetlik? Jah, on niivõrd õpetlik, et küs- mad judinad käiwad üle keha wist igal naislugejal. Kõik mõtlevad: on ju need tagaetatavad olevused kah naised... Ja kuudas meist kirjutatakse. Gulku- waift koerist ja nende piilgist kirjutatakse sageli peh- memal toonil. Ka paadialustest, kokaiinistidest ning igajugustest jeltskonnajätistest, kui nad waid on

avaldavad mitmesugust mõju värvid ja rütmid, sümmetria ja ebasiümmeetria, geomeetrilised ja orgaanilised vormid jne.

Tahtes väljendada mingit kindlat tunnet või meeleolu, kunstnik valib jooned, vormid, värvid ja komponeerimise viisi. Ta tarvitab kompositsioonis ainult seda, mis aitab meeleolu väljendamisele kaasa ja jätab kõrvalde kõik, mis mõjub segavalt. Ta talitab siin kui poeet, kes valib iga sõna, kaalub iga rütm. Saada poeediks ornamendi alal — see olgu igaühe püüdeks.

Ühe konkreetse näite varal selgitan valiku protsessi.

On pätkepaisteline ja õhuvikas tuba. Mööbel on kergestiililine, seinad heledad — värvikad. On kera. Steket tuba seelab väike laud vaasiga ja esimeste keraid. Sellele väikele lauale tahate lüüa lina, mis vastaks terve toa ja keraade meeleolule.

Selleks valime peenikeste ja õrna riide, sest et see vastab kõige enam kujutlustele õhulikkusest. Me valime ka valkjase-kollakas-rohelise, mis on keraadise vastkärkava looduse värv. Ornamentina ei hiki me mitte juurde lõpsakat loodust, ega ka sügisi tuld-kollase sümpooniat, ei ka talve „jäärpöe“. Me tihime õrna taimi, mis tõsivad kaunistust omi päid valgete lumehangede ääres, tihime esimesi valgeid ja siniseid keraadisi, kuldseid ja hõbedaseid päikeste kiiri. Mõnda otstine ja valine, kuni laudlita saab elavaks keraadisele väljendajaks. Valida ei tule mitte ainult üldises kompositsioonis ja värvides, vaid isegi iga tihendusline nõelapiste lause valida. On ju hoopis isesugune märke, kas reatatakse pisteid tihedalt või õredalt teineteise kõrvalde, kas taetakse pind võr-

guga, madalpistega, ristpistega või mõne muu pistega, kas pisted on lihtsed või pitad jne.

Ornamendi stiil ja väljendusviis vastab rahvalaulu väljendusviisile ja kujutamispühholoogiale — eriti on see matšon meele rahvalaulu suhtes. Just nagu mõnda kirjutiist ornamendist loed seepärast J. Tuglase kirjutiist rahvalaulu kohta (Kirjutiita 1. „Kirjutiist“): „Selle laule peafüüd on ta salgamatus meeleolus ja elementaarset stiiliseeritud loodusekülliritas. Ujaloolisena tunnistajana on ta sellepärast jeda kerdetavam, mida usaldatavam ta on psühholoogilisena. Tema ei nõua jeda, et me ta t u l d j e i d l i n d u s i d h õ b e o t s i l , ta kõnelevaid havalääpuid ja ta kosjastäinvat sõidutähte usufsim. Ta nõuab ainult, et me ta laulet ja ta meeleolu usufsim. Otselut laps, mi loob ta oma ajaloo ja oma geograafia: Jeesus sünnib tema järele Setumaal, Jordani jõgi joobhe tal Piija jõega tõru, Menevi on tal Narva ääres. Kas me peame kõike jeda usufsim? Laulik isegi ei usu jeda. Sest see on ju ainult laule, ja laule ei ole mitte elu. Ei ühki isjutavat perspektiivi minevikku ja loodusesse! Ainult üks usufim tee: rahva hingesse.“

Kas kasuavad need inelitud lilled, mida rahvas lundimises imiteerib? Kas võtab ta need ornamentid, mis ta puusse niterdab? Mõtjama ei kõrse rahval ilal elifimur: On see vealire, mis laulud juttustavad? Sümmit kufagil midagi jelle harnast, mis jutud pajatavad? Juba jelle küsimine oleks rahvalaule väärtuse esitamine. Otselut meelepärade kunst, mi võditleb ta rahvalaule looduse vastu: loob oma maaitma oleva kõrvalde, ilufjama ilma, avatlevama ilma! Otselut meieaja romantik, mi mäsjab ta rahvas laule nimel realiteedi vastu.“

meesolendid. Ujalohemehele paistab väga koomilisejama, naljakana jarnane „haarang“.

„Niijuguste naiste“ püüü asendas talle viist jänefejahi või mõne muu klaperjahi, mis pakub kera meelelahutust pärast rasket higistamist ridade tege-

nise alal. Odav lõbu pealegi: ei tarvitse lunastada jahituba ega püüsiluba. Dippa aga muudkui tagaeta-wate „preilide“ kannul; kikka, hüilga, vilista nii palju kui jüda kufjub: Su ees põgenewad ju inimolewused, kelle tunnetega pole tarwis arvestada.

Mad on ju jama kahjulikud kui kärbsed: lewitawad haigusidusid.

Kärbes küüakse puruks ja wijatakse jolgiambri, lõbumaine haaratakse kinni ja heidetakse Weerenni.

Peaaegu ei mingisugust wahet. Teifiti ei jaa. Rahva terwishoid nõuab jeda.

Kõik kärbsed tapke maha! (Tõõpuudusel mõttid jeda toimida ka noored neegripõsid toimetustest).

Tapke maha haiguste lewitajad putukad — emased ja isased. . . Jah! tingimata ka isased! Mõit jätate isased ellu? Halastate nende peale?

Halastajite ju „niijuguste härrade“ peale, jeda tabajite ühes „niijuguste naistega“ kabinetides. Ei

politsei, ei ametnik, ei ajalehepois ega keegi ei tee härrale-kurja nägu. Kuumardatakse wast isegi lahkimise puhul ja lausutakse wiisakalt: „Nägemiseni järgmisel haarangul!“

Kõrvaldatakse ehk weel udujulekene või blond juufjetiharakene härra kraelt, et ei tekitaks kodus ilmaaegset umbujalduft. . .

Kõju ilmub „niijugune härra“ nagu aumees kumagi. Teeb tufaje näo ja pahandab pikale weninud „ärilise koosoleku“ peale.

Saigutab. Konib kogu oma patuse kehaga puh-tasse abielualkooivi. Tuleb ette, et „ametak“ naisele jama tõne, mille eest „niijugused preilid“ heidetakse Weerenni. Ja maine istus ning nõelus õrnusi oma armja, truu abikaaja jolke õöl, mil mees kolab mööda kahklasi urlaid oma ääretuis seiklustehas.

Ring wanemate pattu peawad kandma lapjed. Peaasjalikult just isade pattu.

Suurem jagu emadest pole näinud kurja undi lõburegastes olemasolust. Mad pole readnud endid abielludes hoidagi „niijuguste härrade“ eest.

Tänasel haarangul kabinetist leitub härra mõit juba homme tellida toreda lillekimbu (walged roofid ja „maiglõõkjenid“ — mehe enese püütuse embleem

Ornamentaalsetes kunstis rõõmab kunstnik silmade ette aine ilma. See on ornamentika muinasmaa, muinasajast leidet ratsioonalistist elu. Nagu muinasajastudes kõnelbaste imelikkudest maadest, imelikkude ja erikummaliste taimedega, fantastiliste loomadega ja kuulast loomadega. Nagu siin õitseb Jaanidõ Hämariuses kõnjalg, tõstavad kambla seest pääd ülles kihwtifed Sootaimes, millede vahel wilgub sootulikke ja roomawad rõhnikilised maod kuldvõõnidega. Mõnda ehitab endale fantastilise ilma ka ornament. Seega ei ole siis ornamentika wõld mitte paljas stiliseeritud, s. o. lihtsustatud ja geometriseeritud, loodus — stiliseerimine on selles loominguks ainult puht-wormiline kiig.

*

Meil on loodud naiskäsitöös palju ornamenta. Nendes on mõndagi wormilistelt — ilusat, s. t. nendes

on ilusaid motiive ja ilusalt ühtekõneboneeritud motiivide rõhmi, on ilusaid värwe ja värwitoostõlaid, on puhast ja head tehnilist oskust. Kuid see kõik on äkki ainult worm, on n. ö. kunsti hingetu teha — ilus, kuid hingetu. Alles kunstniku hingewäljendus selles tehas, s. o. meelesolude ja tunnete wäljendus annab kunstiteosele elu. Seega tuleb teha edasi üks samm, üks raske ja waewarikas, kuid lõpmatu naudinguid lubaw samm: tuleb jõuda nii kaugele, et iga ornamentki väljendaks — harraselt muude kunstilise — ühte meelesolu, ideet wõi tunnet. Mõni siis, et me jõuame sinna Hajrija lihtsüdamliku sümbolilise kaudu, wõi moodfate kunstnikuolude ja „absoluutse“ ring „arkitektuurse“ maalt meetodite waral.

4. märtsil 1929. a.

A. Remmel.

Kuidas peaksime meie kasvatama omi lapsi?

(Järg ja lõpp.)

Kuna mõne töö wõi ettevõtte ebaõnnestumine on alati wihastamise põhjusel, peaks iga oma wäga hoolikalt walwama, et laps ei astu üldse ülesande kallale, mis temale silmnähtawalt läbi üle jõu. Kui aga kind mõne tööle wõi ülesandele, wõi ühegi mängule on astunud, siis peaks ema appi tulema ja leidma tee, mis lubab lapsele seda lahendada. Mida ei mõju nii äratavalt ja ergutawalt, et kühata sama hooga nute ülesannete kallale, kui õnnestunud töö wõi ettevõtte.

Kõige pealt aga ärge kindige, wananemid kumbe

järele, last istuma lüdalise jüdes, kannatama suudlasti ehk togenia mõdagi, mis lapsele loomulikumilistelt wastumeelt on. Meie kasvatamine sel teel täiskaswanuid, kes kardawad kokkupõutumisi wõõraste inimestega ja on ühildajad, ebasotsiaalised. Meile on usaldatud ülesanne kasvatada lapsi normaalselt, terwest, elujõulisteks noorteks, olemusteks, mitte aga silekõraks.

Kuid kuipalju emadid kofhkeiwad weel tänapäewal omi lapsi, nagu jumaldataid wäikeid kummikloomi! Nad matawad neid armastusse, näisfivad neid ema-

wist?) ja „sineda kofimisetepanefuga wiisakale, noorele, süütule tütarlapsele heast perekonnast. Tingimata süütule ja tingimata heast perekonnast: üks noobel hääd ei wõi ju kofida mõnda „niisugust Weewenri olemust.“

Härral on seljas hästi õnneldud sabakuub, mille küljes pole tolmü kübetki, — härra kofimine wõetakse wastu.

Laulatus. Roguduse kuuldes wannub härra noorele mõrsjale igawest truudust, — sageli ainult kuni järgmise „loomilise haarangu“...

Korralik perekonnaelu on tiig weeline jarnastele kabinetides kõwasti joubunud isandatele. Seikluste wältsi wajawad nad. Wajawad löbu, mille juures jalapärarjuse maik ja piit ehk kiritegewuse lõhnaagi.

Miks mitte nautida elu sel kombel: kõik jääb ju jaladuseks, kui wõi kufubfi sisse.

Seadus kaitseb mehi heatahtlikult. Sama seaduse nimel korraldatakse klaberjachte õnnetute, sageli töötaotuse ja korraliku kodu puundumise tõttu libedale teele langenute naiste peale.

Seaduse all lepitseb ajakirjaniik muiaates kirjeldusi „suurest naistepüügist“. Meestepüügist pole juttu. Mehed sõitsid ju autodes koju... —

Kas on jellest küll, kui meie lugedes lehte lõbme endile wastu rindu ja õhame: „Jõhänd, ma tänau Sind, ka weel jelle eest, et mu mees ei läi läbi „niisugustega“?..

Mga siiski... Kust wõime meie teada, kes olid need 19 meest täna kõsel seal kabinetides? Keegi ei ütle nende nimetid!

Kas ei tuleks ometi nõuda, et politsei wõi ametnik märgiks iga juhtumise jaoks ülles ka tabatute meeste nimed ja aadressid? Kas ei peaks meie seda siiski nõudma emade ja laste terwise nimel. Rahma terwise nimel.

Nõudma?! — Mehed naerawad meie nõudmistele üle! Mis jaoks peaksid nad tegema enestele nii ebanugawaid seadusi, mis takistaksid lahedaid elu wiise?

Sarnaseid „rumalusi“ wõiks ju teha ainult surwe, sundmise all.

Kuid pole sundimata jõudu.

Mga naised, emad? Küsimine meie.

Kas ei taha nad mõne paari naisegi kaudu kontrollida mehi, kui nad teemad seadusi ja tartwitawad kait õigluse mõõdupuud: üht õige karget naiste jaoks ja teist hästi paendumat meeste tarbeks?

armastuse, nagu watisse, hellitawad meid igal sammul. Pole ime, kui saarnajed lapjed kunagi ei õpi ihofetswat tegutsenist, nad on alati olenewad teiste juhatamisest ja seletamisest, ilma jellela tunnewad nad end tüürwita ja kaitseta. On raske selgitada emale, et liig suure emaarlastuse avaldus on tõsijelt kahjulik nende laste terwele, jõulisele arenemisele.

„Kuidas!“ hüüawad need emad, „kõik, mida laps wajab õimeisel seitsmel eluaastal, on ema hool ja armastus!“

Ja siis haarawad nad lapse ja juudlewad ning kallistawad teda. Tagajärg on, et laps, saanud kaheaastaseks, on tõeliselt õnnetu, nii kui ema pöötab tema poole selja. Ta jõbb ainult, kui ema ise teda jõõdab, mängides jooheeb ta iga paari filmapilgu järel ema juurde nõu ja tähelepantu kahtma, wähe emast tõugates, wõi kulludes wajab ta ema õrna troosti ja juudlust. Ema ei wõi paarikü tunniks lastuda kodust, ilma lapse piisarata ja isegi jalgawa hingelise erutijeta. Ema ja laps on nagu lahutamatuks seotud. Ka ema ei kannata warsti enam lahuselektur lapsest. Tal pole muud huwe peale lapse. See on haiglane hingeline seisuford mõlemil pool.

Paljud waidlewad kindlasti wastu jarnasele „õrna emalikkuse“ hindamisele. Suuremalt osalt on wastuwaidlejad aga just need praegu armustuse all olitjad. Tänapäewa kaswatussteadus ei olegi aga mingisugune külmawerealine kannibaal. Ta ainult wõtab hindamisele elu ofkallise tee, mis awaneb pärast ikkagi ema lemmikule. Siis palju õrna armastust lapsepõlwees kaalub emast pärast kätte. Meie kõik kannatame suuremal wõi vähemal määral selle all. Kui paljud meist kaebawad

logu oma eluraja oma wäikeste hädade ja walude üle, kullthveerivad peawalusid ja metust, halba seebiniist jne., jelleks et wõita kahjutundmust ehk aga wabaneada mõnest ebameeldivast ülesandest. Meid on õpetatud elu eest põgenema, peitma emast ema seeliku taha. Ta oli alati walimis ja isegi õnnetit meie hääks õhwerdama kõik, kaswatas meid meie eneste silmis hirmus tähtjaks, — nüüd on meil raske seista omal jallal.

Praegusaia kaswatussteadus loob ime eluõnne. Ta näeb maailma, kus emad armastawad omi lapsi mitte wähen, kuid teewad seda ka mõistusega. See armastus on weelgi suurem, sest ta on ise emast jalgaw paljus asjus. Ema mõistab, et iga filmapill, mille ta lapsel wõidab selle kallistamise ja hellitamiseega, rõõwib lapselt aega tema lohanemiseks maailmale. Ema teab, et laps peab harjuma oma enese jõul ehitama elu, wõitkema omi wõitlust. Elu nõuab temalt jõudu raskestest ülesjaamisest, kui ta tahab edasi minna. Wõitluse ema armastab oma last nii suuremeelselt, et ta selle ise lasti tõikab oma põllepaelte küljest. Ta annab lapsele jooa wõimaluse areneda kergemini teguwõimjaks isiksus. Ta annab temale piika, rahuliku lapsepõlwe, mil tal on küllalt aega waadelda seda temale wõõrast maailma, ise leida oma liitmed, siika, magada ja kaswada, ilma et ta oleneks ema alalijest juuresolekust omas õnnes. Hiljemalt wõimaldab ema temale ronida liiwa sees ja kaswada maad. Ta lubab lapsele enesele kahendada ta wäike ilma mõistatust, ilma et ta temale emeõegu appi ruttaks. Miipa, kui laps seda juudab, õpetab ta teda emast ise riitama, ise enese eest hoolitkema, oma wäike hädadega iseisemalt toime jaada, teiste lastega kui omajugustega läbi käima. Ta ei jata oma last hool-

Kas ei jooi naised tõesti teatada meestele oma joo õjundajate laudu nuude tõdede hulgas ka järgmist:

Kui on kõhwatus olemas meie seltskonnas ja tema wastu on õjustatud wõidelda piilunite ning wõrkude abil, siis laugegu wõrk juba mõlema joo õjundajad.

Kui on häbipink, siis istugu seal kõrwuti patused waijed ja hamajugused mehed.

Kui luguspeetud seltskond tunneb ja põlgab „niisuguseid naiti“, siis tundku ja põlaku ta ka „niisuguseid mehi.“

Seda nõuab ihewõigusluse põhimõte.

Käo Orwik.

Katsumine

Peawarjuta laste eest hoolitsemise kriitlikul ühingul polnud kindlat koosolekute ruumi. Juhatus tuli sellepärast kokku juhatusliigete korterites waheldamisi. Täna oli furd jõudnud wana proua Stolle kätte.

Kuna emand Waagefen, kes elas majahoidja korteris ja kes wana daamide ühiselumaja elanikutel oli pashjaks, magamistoas priimuse peal Hofolaabi teetis, — kraamis ja tolmutas proua Stolle ise juuwe agarusega oma elutuba, mis

õhnas koirohu ja kõni wee järele. Miirega — kelle oli juba pool taks — juhtus, et proua Stolle tõukas riulilt wana hiina lastikese ja selle sifu puistus maha waibale.

Seal oli wana kirjapakk, kullukõidetud pumase siidilõngaga, kappel proua Stolle ema juukfalgaga ja weel mõned wanad luitunud päwapildid, mis polnud paika leidnud albumis. Need olid ebasoomitawad perekonnaliikmed, kes olid pidanud albumis teistele ruumi andma, ja keda proua Stolle ise enesele teadmata oma lastikeses alal oli hoidnud. Seal nad siis nüüd lamastid.

Ta korjas nad üles, ühe pildi teise järele. See oli ta tädi-poeg, wirtfikawpmees, seal oli Wriischen — konstaabel — ja see sifin — proua Stolle tõstis pildi oma lühikesenägeliste filmade ette, — ja, see oli tõesti see pilt. See oleks juba ammu pidanud olema häwitatud! Emand Waagefen'il oli ju wiitiks pista oma nina igale poole. Kui ta nüüd selle pildi peale sattunud oleks! Igauks, kes tundis proua Stolle enese nooruspilti, mis rippus seinal, sõna kohal, et saanud kahelda, et see sifin, selle wana pildi peal, oli ta õde. Proua Stolle'l tõstis weri näkku; wana wiha lõi uuesti tõkkele.

Wähe sellest, et ta lapse pidas ja kaswatas enese juures, ta oli emast weel isegi sellega koos päwapildistada last- mud ja tal oli pealegi häbematuft jattunud jaata see pilt temale — oma ainjamale õele — kelle nimi oli nii puutu-

KROONIKA

Rahvusvahelise Naisliidu koosolekud Londonis.

Iga kahe aasta järele peetakse Rahvusvahelise Naisliidu üldjuhataja ja alaliste komisjonide koosolekud peetakse sel' kevadel Londonis 29. aprillist kuni 8. maini. Nende koosolekute päevakord on lõpmatu huvitav ja mitmekesine. Kolmel juurel avalikful õhtukoosolekul antakse ka laiematele hulkadele võimalus tutvuneda Rahvusvahelise Naisliidu püüete ja tööga. Koosolekute eel peetakse ära ka Rahvusvahelise Naisliidu kutsel ja eestvõttel esimene Rahvusvaheline Maanaisete konverents, kellede rahvusvaheline organisatsioonine Rahvusvahelisel Naisliidul väga jüdamef.

Üldjuhataja ja komisjonide töö tänavusel istangul on esijoones ettevalmistustöö tuleval kevadel Wiinis peetavale peakoosolekule.

Gestit esindavad Londoni koosolekutel Aino Kallas ja Alma Martin. Aino Kallas ehitab Gestit Rahvusvahelise Naisliidu üldjuhataja koosolekutel, kuna meie Naisliidu juhataja, kes kuulub sellisena Rahvusvahelise Naisliidu üldjuhataja, ise Londoni jõita ei saanud. Alma Martin võtab Gestit esindajana osa Maanaisete konverentsist ja Rahvusvahelise Naisliidu alalist komisjonide' tööst. Loodame, et meie ootajad Londonis edaspidi pikemalt meie lehe weergudel seletavad huvitavate koosolekute käiku ja omi muljeid neist.

Esimene naisdoktor Tartu ülikoolis.

16. aprillil kell ¼1 päeval kaitses oma doktoriväitekirja ja tunnustati arstiteaduse doktori kraadi vääriliseks Renate

Bedmann, kes on seega esimeseks naisdoktoriks Tartu ülikoolis. Promotiooni avas arstiteaduskonna dekaan prof. dr. Konif, kriipsutades alla praeguse erakorralise sündmuse ajaloolist tähtsust ja soovitades ka teistel naistel eestuju võtta promovendist.

Enne väitekirja kaitsmist loeti ette Renate Bedmanni elulugu, millest selgub, et ta on sündinud 1901. aastal Peterburis. 1921. aastal opteerus ta Gestise ja astus siin Tartu ülikooli. Arstiteaduskonna lõpetas ta 1926. aastal cum laude diplomiga. Hiljem töötas ta ülikooli juures assistendina.

Peale eluloo ettelugemist järgnes väitekirja kaitsmine. Väitekirjale vaidlesid vastu professorid Wadi, Kull ja Fleish. Väieluste lõppemisel tunnustati Renate Bedmanni doktori kraadi vääriliseks ja dekaani kutsel astus promovent kõrgele kateedrile, et seal alla kirjutada doktori töötiise. Terve toiming kestis kaks tundi.

Nii asja ametlik kirjeldus. Meie ei saa aga siinkohal allakriipsutamata jätta seda esimest naisdoktori promotiooni, kui ilusat, kultuurajaloolist sammu Eesti naiste arenemisloos meie oma rahvuslike ülikooli juures. Soovime siinkohal Renate Bedmann'ile tõsiselt õnne ta saavutuse puhul ja ühtlasi jõudu ja edasisaamist teadusliku töö alal ka edaspidi. Loodame ühtlasi, et meie praegu ainuke naisdoktor mitte kaua aegade ei ole, vaid et Tartus ülikoolist varsti tema kõrvale võrjuvad veel teised noored nais-teadlased, kes aitavad kindlustada naise seisukohta ka puhta teaduse alal.

juuga. Ning preili Mogensen luitunud filmade ja igavesti pooleli kudumistööga. Ning sekretär, usuteaduse kandidaat Frederiksen, proua Valerius'e talupojalik hooelune, kes näris omi küüni, alandlikult pealt kuuldas ja oma kaitsja etteitsemise järele protokollil kirjutas. Proua Valerius oli teda aitanud ülikoolis õppimisel. Ta käis temaga pühapäeviti kirikus ning noormees kandis tema hõbepandlatega lauluraamatut ja vihmavarju.

Ja siis oli seal veel armast vana proua Brandt, pehmete pruunide filmadega, kes Jumalat nimetas „Meie isa.“ Ja siis olid seal veel mitmed väga lugupeetud daamid, ning nad kõik olid pärit aumäärsetest ja lugupeetud perekondadest, millel ei lasunud ühtegi tumedat täppi.

Oberst teatas juhatajale, mida ta peale juhataja viimast koosolekut teinud selle nimel. Siis luges ta ette annetuste nimekirja, mis kokku tulnud „armaste väiksete“ heaks.

— „Wabandage, kui ma wabele räägin, armast Oberst!“ ütles proua Valerius ja pöördus juhataja poole, „aga mulle tuli praegu meele, ja ma tahaks seda teile ja kõigile armastatele koosviibijatele helda, et mu poeg, büroo juhataja, neil päevil jai rüütliks. Sel puhul annetas ta minu kaudu sada krooni meie armastele väiksetele.“

Proua Valerius loetus kõnemini oma auplatfile sõnawal ja hindas oma sõnade mõju.

— „Mistline õni!“ mõtles proua Stolle ja ohlas. Ja, nii polnud kunst olla aumäärne. Kohe, kui proua Valerius ülesse sisse tuli, oli ta näinud, et ta sõbral midagi jüdamef on. Olets ju olnud temast oodata kuni Oberst oleks lõpetanud. Aga armast proua Valerius polnud ju väga peenetundeline. Oh, kui temale oleks võinud wastata: „Minu õepoeg, ministeeriumi nõunik, andis mulle kaitsjada krooni meie väiksete jaoks.“

— „Näib,“ ütles Oberst jälle, kui daamid olid rahustunud, „näib, nagu oleks meie väikene ettevõtte viimasel ajal eriliseft saaduse tähelepauu osaliseks saanud. Ma sain täna kirja, mille tähtja sõjuga ma daamifid tutvustada tahan.“

Oberst võttis püetaskust kirja ja luges:

Kõrgesti austatud härra Oberst!

Mees, kes teile wististi on veel tundmatu, kuid kelle nime teie varsti näete loogu ajakirjanduses, jõudis neil päevil sihile, mille poole ta püüdis oma kõige warajase-maist lapsepõlwest jaadil. Kunstiakadeemia suur kulbauraha, mida pole wälja antud juba paljude aastate jooksul — määrati minule ühe naise pildi eest — minu ema pildi eest. Sellel õnnelikulmal päewal mu elus, mille ma wõlgien, nagu ma seda tunnen, ainuiks oma emale, on mul elaw tarwidus näidata temale oma tänu seega, et ma teen midagi nende mahajäetud laste heaks, kes ilma emata peawad

Mis arvavad Saksamaa poliitilised mees-tegelased naiste kaastööst poliitika alal?

Kölni lehe „Kölnische Volkszeitung“, nr. 85, 5. veebruarist sel aastal on pühendatud teemile „Saksa naised avalikus elus.“ Saksa tuntuimate nais-tegelaste kõrval avaldavad siin oma arvamist ka paljud üldiselt tuntud Saksa poliitika- ja omavalitsuste-gelased. Nii kirjutab Kölni linna-apea Udenauer, et ta täi-ksa unustanud on oma esi-ajlge umbujalduse naiste poliitilise tegevuse vastu ja et ta naiste kaastööd sel alal praegu kasulikuks ja ilu-tingimata tarvilikuks peab. Ta ütleb lõpuks: „Eriti hindan ma poliitiliselt tegema naiste juures seda, et ta kunagi mitte sel määral kui mees, erakonna kammitkasje ei lange, et ta ikka alal hoia teatava iseseisvuse oma ohtustamises ja tarvilisel korral ka küllalt julge on oma arvamist avaldama, kuigi see peaks erinema erakonna omast.“ Paljud mehed kriipsutavad alla, et naised poliitilises elus jäävad eluse ja tõelikkusele ligemale kui mehed ja et see on terwendaw meeste „kuivale seadusandlusele.“ Dr. Horion, Rheini provintsi ülen, toonitab, et hoolimata naiste wähe-est ar- wust, kes kaasa töötasid Saksa asutawas kogus (Rahvus- kogus), „naiste kaastööd jäljed on märgatavad nii põhiseadu- ses kui ka mitmes teises seaduses, mis selle kogu poolt välja töötatud. Ta arwab peale selle, et poliitiliste otjuse juu- res, millede-je naised eitawalt suhtuwad, mehed wäga-qi ka- luma peaks, kas need otjused on ikka-qi õiged, kas nad on ülesehitawad, kas nad on kogu rahwa kasuks.

Ka riigikantsler Wirth suhtub kiitwalt naiste poliitilise tegevusele ja rõhutab ka omalt poolt, et poliitiliste nais-tegelaste peatundemärgiks on „üldinimikkuse tunne“, mida parteipoliitilised wastolud kunagi sügawasti riidwata ei suuda. Ta ütleb: „Ükski tõffiselt mõtleja meeskodanik ei saa alahinnata awaliku tegevuse ja poliitika suuremat edu, kui

jeda täiendab „naiselit“ mõtlemine, sest ka poliitika peab olema inimlik. Inimlik laiemas mõttes saab poliitika olla ainult siis, kui jeda tegelikult kannawad mehed ja naised koos.“ Naiste arwanistest, mis kõik on naiste poliitilise tegevuse kasuks, olgu siin toodud Ilse von Stach'i oma, mis lõpeb järgmiselt: „Kas tõesti wõidi pikas ja tumedas mine- witus uskuda, et naine peab eemal seisma poliitikast? Kas tõesti on praegugi veel inimesi, kes tahawad naist eemale tõrjuda poliitikast? — ja on ometi rida küsimusi, mida ei wõi jätta ainuüksi meeste otjustada: kõlbluse küsimused, kas- watus ja hoolendamise küsimused, ja epjooones — ometi nende ülesanne, kes toowad inimesi ilmale — rahu küsimus!

Prantsuse walitsus naiste poliitiliste õiguste poolt.

Õtimest korda ajaloo kestel on Prantsuse walitsus awal- danud jaatawat suhtumist naiste poliitiliste õigustesse (kuigi piiratud). See otjus tehti teatawaks kirjalikult, wastujets siin warem' nimetatud prantsuse naiskongressi märgukirjale, Prantsuse Naisliidule. Riigisekretär kirjutab: „Härra Poin- care ülesandel teatan teile, et Prantsuse walitsus nüüdsest peale saab toetama naiste walimisõigust, nii passiwset kui aktiwset, omawalitsuswalimistel. Esi-ajgu ei toeta meie aga seisukohta, et naine saaks walitud senati liikmeks.“ Selle teadaande peale wastas Naisliit, paludes kiirustada wähe- malt omawalitsuste walimisõigust naistele, mis juba üle nelja aasta on senatis kaewi all. See on hädatarwilik, sest järgmisel omawalitsuswalimises on juba mai kuul.

Naispolitsei Schweitzi.

Lausanne linn on ametisse pannud politseiagendina Emmy Bader'i, kes Schweitzi Naisliidu toetusel Londonis naispolitsei kommandandi Allan'i juures, lõpetas sellekohase ettevalmistuskursusi. Tema ülesanded, millised ka meie tu- lemasele naispolitseile kuulaks, on järgmisel:

üleskaswama. Ja kui ma täna lehest lugesti, et „Peawar- juta laste hoolendamise ühjus“ palub toetust warjupaiga ehi- tamiseks, otjustasin ma pöörata teie, kui nimetatud ühingu juhataja poole. Mul on ainult minu töd, mida ma anne- tada wõin, kuid selle wäärtus pole nüüd enam wäike. Ma palun teid siis, minu ema auks, juuresolewat pilti, mis on eel- töd nau kroonitud tööle, wastu wõtta. Minu soov on, et see ehitatava warjupaiga heaks saaks välja loositud.“

Oberst N. E. W. Peterson toetus toolile ja tegi wah- e- aja, et daamid saaks awaldada omi tundmusi.

Proua Walerius pani omad wäikesed, raswased käed kottu, waatas krounühtrit ja ütles:

— „Ülleemata suuremeelne!“

— „Tõffiselt austamismäärne!“ wastas proua Stolle ja muustas oma wäikesi terowat nina.

Breift Gastrung pühkis käega üle oma filmawarju ja noogutas energiliselt. Wanaproua Brandt pani käed kottu, ja, kuna tema pruunid silmad täitufid pisaratega, ütles soo- jalt: „Meie isa on olnud hea tema ja ta ema wastu, ja meie kõikide, kõikide wastu!“

Siis kumardus oberst jälle laua kohale, ja jätkates lastestatunud mõttelõnga, ütles ta weenwalt:

„Ma olen kindel, et mõistliku korralduse juures selle plüdi loofimine annab meile mitu tuhat krooni. Wu daa-

mid! ma palun juhatuselt wolitust awaldada tänu suure- meelsetele annetajale.“

Ja kui komitee tänuhäeks annetajat oli austanud püsti- tõusmisega, lisas oberst päris isiklikult juurde: „Reegi ei wõiks enesele soovida paremat poega!“

— „Kuidas on nooremehe nimi?“ küsis proua Walerius, kes kõige kiiremini oli rahustunud. — „Ja, kes ta on?“ tõlas nüüd huwitatult igalt poolt.

— „Nimi on daamidele wististi tundmatu. Mina iga- tahes polnud teda tänini kuulnud.“

Oberst kumardus kirja üle ja luges allkirja:

„Täieliku lugupidamisega teie Kaspar Hegelund.“

Proua Stolle nõskatas. Kaspar Hegelund? See oli ju ta õ- poeg! Ta hüüdis seda peaaegu, kuid suutis enmast siiski veel taljutada. Armas Jumal! See ametus ja see au! Miks ta dieti ei wõinud seda õelba? Aga ei, see oli wõi- matu! Wo, milline katsumine! Kas ta siiski ei wõinud, — õest oleks ehk wõinud teha täditütre, — wae- se, õnnetu tädi- tütre? Wõimatu! Tal oli ju teine nimi kui ta pojal.

Mis oli proua Walerius'e biroo juhataja oma rüütli- rist ja oma wiletsa saja krooniga tema õepoja kõrwal selle kuldaurahaga ja selle kingiga, mis wõib anda mitu tuhat krooni ja millest kirjutatakse kindlasti lehtedes! Ah, milline katsumine! Selles on jällegi süüdi õde oma tõdwa eluga.

A. Kõlbluspolitsei alal:

1) prostitueerivate ja kõlbliselt hädaohus olevate naiste järelevalve; prostitueerivate ületulamine; nende kaitsja ja nõuandja;

2) mõitlus kõlblusvastase kirjanduse ja postkaartide ning piltide müügi vastu;

3) kirude, tantfulokaalide järelevalve;

4) kohatulumise kontorite ja turgude järelevalve;

5) uulitjate, jalutuspaikade, naiste saunade järelevalve; koolikohustusest eemalhoidvate laste järelevalve;

6) kõlbline abi (enehetapmise katsete puhul jne.).

B. Korraldus teenistuse alal:

1) osavõtt ületulamisest, kui see puutub häda kannatajaid lapsi ja mõitlust alkoholi vastu;

2) koostöö eraverganistatsioonidega, mis käsitavad sar-naseid küsimusi;

3) bürootööd.

C. Paristusasjad:

1) osavõtt ületulamisest kõlblusvastaste kuritööde asjus, millekesse segatud naised ja lapsed kas kaebelustena või tunnistajatena;

2) kuritegeliste laste ületulamine (vargus, kerjamine jne.);

3) aborbid.

Preili van Ceghen'i Cesti tutvustamistööd tegemas.

Preili van Ceghen, Rahvusvahelise Naisliidu asjeteletär, kes minewal sügisel külastas Cesti Naisliitu, on tänuväär-selt kasutanud meie kasuks oma, nagu ta ise finnitab, ilusaid ja unustamatuid muljeid Cestist. Nagu preili van Ceghen kirjutab meie Naisliidu juhatajale, on ta pidanud kõnesid Cesti, eriti Cesti naise üle, Schweitsis mitmel pool, samuti Hollandis, omal kodumaal, mitmes jeltis ja klubis. Peale selle on ta kirjutanud pikema artikli Cesti ajaloolise arengu

Oberst kuulutas koosoleku lõppenuks. Tähelepanematult kadus ta koridori ja tuli pealt tagasi juure neljanurgelise patiga.

— „Minu daamid!“ ütles ta. „Mul on teie jaoks meel-div üllatus.“ Ja kõrvaldades pakilt ettevaatlikult paberi, lijas ta juurde:

— „Siin on kunstiteos.“

Daamid kogusid pilvi ümber. Jlegi kandidaat Frederiksen ei suutnud alalhoida oma alandlikku tagasihoidlikkust. Ettevaatlikult lihtas ta preili Meogensen'i kõrvale.

Minult proua Stolle hoidus vähe tagaplaanil. Soetudes wanamoelisele firstule, mis veel pärit oli tema ja ta õe wanemate kodust, waatles ta arglikult pilti. Tuntud näo-jooned olid wananenud ja kortjus. Wärv oli kahwatu ja läbipaistew; kuid silnad särasid nii õnnelikult ja rahulikul ja nende pilk oli just proua Stolle poole pöördunud. Proua Stolle pidi loffu wõtma terwe oma jõu, et mitte emast murda lasta sellest pilgust. Ettevaatlikult toetudes mööbli-tele ja seinale, pugus ta wälja, et waadata šokoladi järele, mida Waagesen pidi ringi pakkuma.

Õhjel ei saanud proua Stolle magada. Ta lamas ja imestas elu üle, mida ta senini oli arwanud nii ekfimatult tunda ja mõista.

Laurids Bruun'i järele.

ja Cesti rahvuswaheliste juhete üle „Rahvuswaheliste uurimuste instituudile“ Genfis. Meie wõime olla tõsiselt tänuilne preili van Ceghen'ile, kes oma lähiteist siinwiibi-mist on taunuud meile nii ilusal kujul.

Küsimused ja kostmised

Küsimus nr. 1.

Mõlline on kõige parem wiis puhastada õlimaalisid? Olen jeda teinud niiste lapiga, kuid kuulsin, et see pika peale mõ-jub halvasti. Kas on mõni teine ja wähem hädaohulik abinõu olemas? Oletsin tänuil wastuse eest.

Lugeja C. T.

Küsimus nr. 2.

Kas on olemas wõimalus triitimisel terge kõrwelusega tekitunud pruune plekke eemaldada walgest siidipluusist. Kar-dan, et pluus on ritutud, ei julge teda pesema hakatagi. Palun wäga nõu anda, mis teha?

P. S.

Küsimus nr. 3.

Kas wõiks mulle mõni „Naisite Hääle“ lugejatest anda nõu, mis teha, et tärgeidatud pesu triitimise juures triit-raud alati pesu külge kleepima ei jääks. See teeb mulle alati tusta. Eht on mõni abinõu selle vastu?

L. M.

Kuidas puhastada?

Presfitud klaasi

järgmiselt: Nõõr keritakse näit. juurema lihalaaua ümber wõimalikult ühetajajelt, pannakse juurde pesu-taussti ja walatakse üle hea seebilehelisega. Siis wõe-takse mitte just wäga kõwa hari ja harjatakse tublisti. Seebi waht ühatakse puhta weega nii kaua, kui weft jääb selgeks. Nõõd lastakse laua peal ära kuuwada ja wõetakse siis laualt ära.

Presfitud klaasi,

nagu juhkrutuoje, joogiklaaje, magusa toidu waagnaid jne., samuti ka kristall lauandusid on wõrdlemisi raske puhastada, sest et paljudest peenikestest lõhetestest ja praotestest raske on mustust ning jõõgi jätiifeid eemal-dada, miiks asjad ei lähe läbipaistwaks ega selgeks. Neid asju puhastatakse järgmiselt: tuleb muretsjeda wälke lasti täis saepuru, millest juuremad laastud ja puutiklid wälja nopitakse. Saepuru wiitakse sooja kõõti, et ta hästi ära kuuwaks. Tahetakse niilid presfitud klaas-wõt kristallklaasasja puhastada, pestakse neid kergesti juugas hooraakwées puhtaks, pannakse kõhe saepurukasti ja hõõrutakse saepuruga nii kaua tublisti, kuni saepuru ije aukudest ja lohitudest wälja langeb, — siis on ta alati puhast ja kuuw ning lõhed ja lohud on selged ning läbipaistwad. Niilid harjatakse asjad tublisti weel üle, et saepuru täiesti eemaldada ja asjad ongi kerge waewaga puhtad.

Tarwitatud saepuru kuuwatakse ja hoitakse teis-tekis fordadeks alal.

Kewadine aiamaa harimine ja feeduwilja külv

Nüüd on kätte jõudnud aeg, mil tarvilik on ettevalmistada aiamaad kewadiseks külviks ja istutamiseks. Pole juugi mitte ükskõik, mil viisil see sünnib, vaid mulla õigesti ettevalmistusest oleneb väga palju, kui mitte kõik.

Oleks kena, kui kewadel perenaine teaks etteaimata juure ilmastikuolusid, siis oskaks aegsasti teha vastavaid ettevalmistusi ning saaks paremini ära hoida ikaldust. Rahjaks pole see võimalik. Seepärast peab alati valmis olema ebasoodsaile mõjudele. Aiamaad peab külvile ette valmistama väga hoolikalt. Meie kliimaoludes sagedasti annab enmast tunda mulla liigne kuivus külviajal ja taimede esimesel kasvuperioodil. On seepärast väga tähtis mulla niiskust võimalikult kofku hoida. Sügisel kiitunud või labidaga kaevatud mulda peab kewadel nii wara, kui võimalik äestama, või siledaks rehitisema — mis on mõjuvaimaks abinõuks niiskuse kofkuhoidmiseks. Ka peab äestamine või rehitsemine samal põhjusel otsekohe järguema kewadisele kiimile või kaevamisele.

Kiind või kaevamine üksi ei purusta veel küllalt mulda, mis kipub pankadesse jääma. Mullapankafid purustatakse wedruakke või käpsit harlabida (kaevamisshargi) ja raudreha abil ning alles hästi peenedatud mulda võib äestada või rehitseada. Mulla peenendamise ajal sünnib ka umbrohu juurte ärakorjamine.

Kõige kardetatavamad juurumbrohud (orashein, naat, piimohakas, põldmuint) siqinewad ohtrasti aiamaal, kui maa peenendamisel kattirebitud juurikate (naaaluste warte) õsi mitte hoolikalt ära ei korjata, sest kõige wäiksemast juurikaosast kasvab peagi uus taim.

Kiikumise abil feeduwiljataimede kaswu ajal on juurumbrohtu raske häwitada, sest ühes umbrohuga ollakse sunnitud ka kultuurtaimi wigastama, millepärast umbrohu juurt ei saa küllalt hästi kõrvaldada.

Seepärast on umbrohu juurikate hoolas ärakorjamine esimese järgu tähtsusega töö aiamaal külviks ettevalmistamisel. Ärakorjatud umbrohu juurikaid peab ära põletama.

Hästi haritud aiamaal peab olema ühetajane peen ja umbrohujuurtest puhas.

Mulla ettevalmistustööde hulka kuulub ka wäetamine. Harilikult sünnib see meie kõõgiviljaaedades väga asjatundmatult. Sagedaseks nähtuseks on kewadine wäetamine wähe sõdunud või wärske sõnnikuga, millist taimed ei saa küllalt hästi ära kasutada. Aiamaad peaks sõnnikuga wäetama alati sügisel, siis on sõnnikul mullas küllalt aega sõduneda. Wäetades peab silmas pidama mulla loosjeisu ja sõnniku päritolu. Rasquete maade wäetamiseks kõlbawad eriti hästi hobuse- ja lambasõnnik, kuna fergetel maadel paremat mõju awaldawad aeglasemalt lagunewad weise- ja seajsõnnik. Kewadel maad wäetades võib tarwitada ainult hästi sõdunud sõnnikut. Laudasõnniku normiks aiamaale on 800 kilo 1 haarile (100 rtm., j. v. 80 koormat ä 20 pd. 1 Riia wakamaale).

Üsna harilikuks wäärnähtuseks meie taluaedades on aiamaa ühesugune wäetamine kõikide kõõgivilja liikide jaoks. Ei ole veel küllalt tuntud asjaolu, et mõningad feeduwiljad kaotawad peene maitse, kui neid kasvataakse wärskest wäetatud maal. Seda kuulwad peaaesjalikult juurwiljad. Samuti pole jama sel maal ka mitte kasulik kasvataada kaunwilja, kuna see tarwitab mullast ainult fosforit ja kaalit ning lämmastiku saab õhust oma juurtel asuwate mügarbakterite kaasabil. Laudasõnnik jtsaldab aga teatawasti kaali ja fosfori kõrwal ka rohkesti lämmastikku, milline kaunwiljade kasvatamise puhul jääks ära kasutamata.

Kõige otstarbekohasem oleks igal aastal ülesharitawa aiamaa jaotus kolme või wähemalt kahte osja, milledest wäetada tuleks iga aasta ainult üks osja. Sügisel wärskest wäetatud maal tuleks kasvataada kapsast, salatit, spinati, sellerit, kurke, kõrwitajaid; eelmisel aastal wäetatud maal võib kasvataada kaalikat, peeti, porgandit, sibulaid j. t., kuna kahe aasta eest wäetust saanud aiamaa osal võib kasvataada kaunwilja. Kui aiamaa pole küllalt rannus, on soovitatav jeda mõni nädal enne külvile wäetada kunst-wäetistega, külvides iga haarile (100 rtm.) 2 kilo superfosfaati ja 2 kilo 40% kaalifoosa, milline wäetis tuleb segatult maha külvida ja mulda äestada. Taimede kaswu ajal tuleb pealiskwäetisena anda kepmiselt 2 kilo haarile tshtiili salpeetrit, kas peenardele kü-

lides (ainult kuival ajal, mitte peale vihma ega kas- tega) või rammusveeks lahustatuna. Kaali- ja fos- forväetist tuleb küllida ka kaunviljade kasvatamiseks määratud maaalale, kuna tšhiili jalpeetrit — kui lämmastiku väetist — neile ei tarvitata. Kunstväe- tiste puudumisel võib kaunvilja heade tagajärgedega puutuhaga väetada, küllides seda mõni nädal enne seemne külvil 1—2 kilo 10 rtm. ning äestades mulda. Kirjeldatud aiajaotus ei ole läbiiviidav seal, kus aia- maa mulla koostei ja niiskuse poolest on väga eba- ühtlane. Siiski jääb perenaised võimalus arvestada iga köögivilja eriliste nõuetega, istutades neid kohale, mille ettevõlmistus ja mulla koosteis taimetele kõige meelepärasem.

Allpool järgneb lühike ülevaade üksteise teedu- viljade erinõuetest mulla ja asendi suhtes.

1. Wärskest (sügise) rammutatud maad armastavad keeduwiljad:

Peakapsas — nõuab avarat asukohta, kuhu tuul ja päike ligi pääsevad; muld olgu sügav, ram- mus, huumuserikas liivsavimuld, paras niiske, kuid mitte vesine.

Wirsing- ja roosikapsas — samad nõu- ded kui peakapsal.

Dillkapsas — kasvab kõige paremini süga- walt haritud wärskel, rammusal jöddimaal, kuna wa- nal aiamaal ta nii hästi ei kaswa. Tarvitab roh- kesti niiskust; ei kannata tuult; armastab päikest.

Peasalat, endiivia, figurisalat — armastavad rammusat niisket mustamullamaad.

Spinat — armastab niisket huumuserikast maad.

Seller — nõuab sügawalt haritud, rasket, rammusat ja niisket mulda.

Puru — nõuab niisket huumuserikast mulda.

Sigur — kasvab igas mullas, kuid kõige pa- remini kerges liivasegases huumusemaas. Nõuab tu- gewat wäetamist.

Kurk — parim muld on sawisegane mättamuld ja üldse wärsked maad; wanal aiamaal kasvab hal- wemini; asend olgu soe, päikesepaisteline ja tuulte eest warjatud. Lepib ka eelmise aasta wäetusega.

Kõrwits — nõuab huumuserikast niisket ja rammusat mulda; asend olgu soe ja tuulte eest war- jatud.

2. Wärskest rammutatud maad mitte armastavad keeduwiljad.

Lehtkapsas ja nuikapsas — asend ja muld nagu peakapsal.

Tomat — nõuab kergemat liiki huumuserikast mulda; asend olgu tuulte eest kaitstud, soe ja päikesepaisteline.

Kaalikas — armastab liivasegast mulda.

Kaeris — nõuab kergelt mulda.

Redis ja röigas — armastavad huumuse- rikast liivamaad.

Beet — kasvab igasuguses mullas; eelistatav on kuivapoolne, mitte liiga rammus muld, millel kas- wades maitse ja wäru parem.

Porgand — armastab kõige rohkem huumuse- ja lubjarikast liivamaad. Asend olgu waba ja päikesepaisteline.

Peterzell — armastab kergelt huumuserikast ja niisket mulda.

Sibul — nõuab kergelt liivasegast maad; asend olgu soe ja päikesepaisteline.

3. Lämmastikuwäetust mitte tar- wita wad keeduwiljad.

Hernes — armastab kergelt huumuse- ja lub- jarikast liivasegast maad; asend olgu waba ja päikesepaisteline.

Uba — nõuab niiskemat ja rasket huumuse- ja lubjarikast mulda.

Türguba — armastab sawisegast liivamulda, päikesepaistelist ja sooja asendit.

Sama tähtis, kui mulla hoolikas ettevõlmista- mine, on õige seemne walik ja külv. Seemet peab alati ostma headest seemneäridelt, kes garanteerivad seemnete idanemist ja puhtust. Seeme walitagu hea- dest sortidest, mis wastawad kohalikkudele oludele. Seemet ei pea ostma rohkem, kui waja, sest seistes kaotab seeme idanemiswõime.

Keeduwilja seemne idanemise jõe- kest wus: 1 aasta: till, piparmünt; 2 aastat: uba, hernes, puru, sibul, mustjuur; 3 aastat: peasalat, porgand, peterzell; 4—5 aastat: sigur, endiivia, kapsas, redis, seller; 5—6 aastat: kurk, kõrwits.

Keeduwilja võib kasvatada peenardel ja ka ta- jasel maal. Wäikestes aedades, kus igat wilja kaswa- tatakse ainult wähe, võimaldawad peenrad paremal ülevaatlisusest, kuna suuremates aedades, kus kaswa- tatakse suuremal hulgal ühesugust keeduwilja, on eelistatav tasane maa.

Peenarde kõrgus oleneb kasvatatawast taimeliigist, tema nõudlikkusest soojuse ja niiskuse suhtes, ning mulla omadustest. Mida kõrgemad on peenrad, seda soojemad ja kuivemad on nad. Niiskes mullas ja niiskel huwel on sügawad peenrawahed otstarbeko- hased.

Külwi eel tuleb mulda weel kord üle rehitseda. Muld ei tohi liig märg olla ning rehapiiskade külge kinni jääda. Külwatakse laialt ja reas. Külw sündigu ühtlaselt, üksteid terad peawad asuma üksteisest tar- wilikus kauguses; on idanemise protsent wäike, tuleb tihedamini küllida. Seeme kaetakse pealt õhukese mul- lakorraga, wastawalt seemne suurusele. Pealt tuleb muld lauaga kergelt kinni wajutada, et niiskus alu- mistest kihtidest paremini seemneteni tõuseks. Oli muld külwi ajal kuiv, peab teda peale külwi ja mulla kinniwajutamise lastmiskannu abil tublisti niiskets kasma. Ka idanemise ajal peab hoolega walwama, et muld mitte ära ei kuivaks, mis idanemist takistab. Rasketel mullaliikidel tekitab lastmise tagajärjel sage- dasti kooruke, mis idanemist takistab. Koorukest peab ettevaatlikult purustama. Soovitaw on wärskelt täis küllitud peenraid kuuseokstega, sambla j. m. kin- ni katta, mis takistab pealmise mulla pinna liigset ärakuivamist ja koorukese tekkimist. H. Brauer.

Rasvatage hanesid!

Hiinastel aastatel on kodulinnukasvatatus jõudjasti arenenud. Hoogu on võtnud iseenamisi konakasvatatus, mille tagajärjel iga aastaga suurenes väljaveetud munade hulk. Palju vähemat arenemist näitab lihaliindude kasvatatus, kuigi linnulihale leiduks küllalt head turgu väljamaal. Sa sissemaa turul ja koduses majapidamises peaks linnuliha tarvitamine tunduvalt tõusma, tõrjudes tagaplaanile teraviljele kahjulikumad jaalid. Kasvatuse puudub meil jagedasti veel teravilje ostus odava linnuliha nuretseniseks, puudub asjast õige arusaamine, puuduvad seepärast ka teraviljutud laudad ja koplid, ilma milledeeta ei ole mõeldav tulu-loom linnukasvatatus.

Hanesid peetakse meil kallis palju aiulit Saaremaal, kuna marmormaal näeb neid võrdlemisi harva. Veel harvemini peetakse partiseid, olgugi, et pardiliha on hanelihaast maitsavam ja ka tervil kallim. Säärane juhtumine partidesse on tingitud vististi nende suuremast jõdda teraviljefest läest jõttes, ning vaarvalise- mast kasvatamisest, iseenamisi veobogu puudumisel tal- lins. On vististe ka arv saadud hane sildijelt suuremast tulutoovusest pardiga võrreldes.

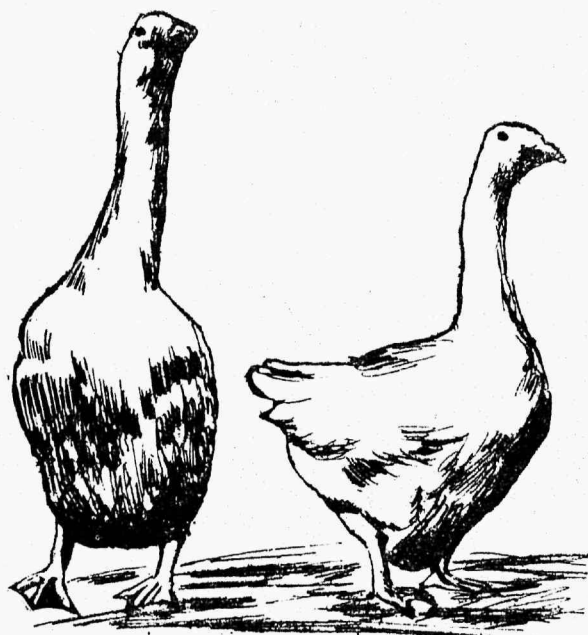
Hanesid on võrdlemisi kerge ja odav kasvatada, kui ei puudu neil teraviljil kasvamaa: traatvõrgust aiaga ümbritsetud rohuväli. Tõu valikul tulevad eelistada raskemad tõud, näiteks tuluisi ja emdeni hani. Raskemad tõud ei jää lemmata üle kopli võrtkara ega pääse talu villjapõldudest mahajõtkuma, millest patu pärast vististi pidi kaduma paljudestki taludest kergem maahari. Rasked tõud, eriti tuluisi hane, on kasulikumad pidada ka sellepärast, et kiiremal on mu- mataavad, annavad suurema tootajaku, rohke mune, palju sulgi ja rasva. Sellest on ka meil mõned hane- kasvatatajad arusaanud ning on hakanud kasvatama tuluisi hane ja selle ristpaaritusi maahaneega. Tuluisi- hani algab kevadel kallis hilja munemist. Ta on hea muneja ning selle tõttu halb hantuja. Tema mune peab suuremast jaolt lastma väljja hantuda maahani, talunil või kanal. Hani hantub kanal pejal, milles ta munes. Hantimine tuleb peast kõrge peale munemist ära võtta ja kuni hantimisele paigale panna. Mune võib võtta aiulit kiirva, puhka läega, veel parem, kui läes on kindad, sest näpujäljed sulgewad õhu- aukesse munas, mis võib poegade väljja tulatut takis- tada. Arvanõetud mune peab kergelt kinni kaetult mõnes nõus, vilkumise ruumis, õige parem pörandale asetat- tult alal hoidma, millega saab arahoitud munade liig- ne kuivamine ja temperatuuri suuremad kõikumised.

Kui hane kevadel hakkavad hantimise mune, võib sellest järeldada, et nad on liiga rannusjad. Neid peab siis mõni aeg lastema toidu peal hoidma, või, kui nad väljast kuba toitu leiavad, peab mõnede ajaks läest toiduandmise üldse ära jätma. Siis saab peagi see haiglane nähtus.

Hanele ning ka teiste kodulindude munad on väga tundelikud pörutuste vastu: vähesedki pörutused või-

wad poja väljatulele jaatuslikuks muutuda. Sel põh- juusel peab kaugemalt jaadetud või milgi kombel pöru- tada saanud värsteid hantimismune enne pesase pa- nemist vilkumise ruumis päewaks ehk paariks seisma jätma.

Samal põhjuusel peab ka hantimisepea väga kind- lalt ja hoolikalt tegema. Õige parem asukoht hantimisepeale on mõne kõrvalise hantimise ruumi pöran- dal. Ka linnulaudas peaks hantimine kindama eri- ruumis. Pesase tehakse viisest kohedast aiakullast ning wooderdatakse rohukamaraga (nuld ülespoole!). Peasa toeks teravitatakse telliskive. Väga head tuge an- nab pesale ka pillkadeest õlgedest pumutud või lihtjalt kokkuteeratud tõis, millest moodustatakse pesa seinad.

Peasa tuleb paigutada ja tihedalt seest lihtlike põhukese- liga ära wooderdada. Munad peavad pesase hästi mahtuma, ega kogi ükstei muna teise peal asetuda. Soo- witar on pesa mõne katte abil walguse eest wärjata, sest linnud armastavad hantuda poolpimedas. Kui hantujateks on kanad või kalkunid, peab hantimise aegajalt sooja weega niisutama, et nad liiga ära ei kuivaks. Hantule antakse hantimiseks kuni 15, kalkunile kuni 10, kanale kuni 5 hantimise. Väljahantimiseks kulub 28—32 päewa.

Hantuja lind peab kord päewas pesast lastuma, jõmma ja suprema. Hani võib kuni pool tunni pesast ära olla, ilma et mune ära jätuksid. Kui pojad hak- tawad munadest väljja tulla, peab väljatulnud poegi hane alt nii kauaks ära võtma, kuni kõik pojad väljast on. Munade proovimine hantimise samuti kui kanamunade juures, sooja wee abil. Kui maahari on tige, ega laste

nije viisid on nii palju, et leidlik ja maitsega pere-
naine õige huvitavaid kombinatsioone luua võiks.
Lillewaasile järgneb sööginõude asetamine söögilauale.
Harilikult on majas olemas söögilaud enam-vähem vä-
stav peretonnaliigete arvule. Istekohtad söögilauas
asetatakse vastamisi ja kui laud neljakandiline, siis ka
otjadesse. Istekohte ära määrates peab ka jeda mees-
pidama, et lauataja mõnus istuda oleks. Laua kattes
peaks igale lauasisustajale 650 mm. kohta ära määrama,
ehk teiiti iga kahe taldreku wahpe peaks olema taldreku
lainis. Lõunalauda kattes oleks harilikult alustaldre-
kuna suur madal taldrek, mida esimesena lauale pan-
nakse ja millega iga lauasisustaja koht ära määratakse.
Taldretud asetatakse ühe sõrme laiusest laua jervast,
ühtsest ühtangujel, mis loob korraliku mulje. Nuga
ja kahvel pannakse kas mõlemal paremale või tera
sisepeole, ehk nuga paremale ja kahvel pahemale
poole. Et nuga ikka paremale poole pannakse, olen-
eb täiesti praktilisest nõudest, sest sõõma hakates võetakse
esimesena ikka nuga. Sõõmi ja noa alused oleks iga-
päevajees elus soovitatavad, sest viimaste olemasolu
hoiaks nii mõnegi pleki laudlinale tulemast. Lusitad
pannakse kas taldreku taha ehk noa kõrvale. Kas müüd
kahvlid terad ja samuti lusitad ülespoole või allapoole
pannakse, on maitse asi.

See eelmine viis oleks tähtis pidulaua katmise
juures, sest ülespoole pandud kahvlid ja lusitad jäävaks
nagu enam tulevalgujel ja jõeaga tõstaks laua ilu.
Seiwa järgs oleks hea tarvitada leivavalufoid ehk tal-
drekuid, sest viimased hoiaks liina puhta. Veivataldre-
tud tuleks panna pahemale poole suure taldreku kõrva,
ehk kõrgemale kahvlitera kohale. Kui joogiklaase lõu-
nalauas tarvitatakse, siis oleks nende koht taldreku taga
ehk paremal pool noa kõrvale. Sel juhul, kui lõunaks
supp on, tuleks perenaise ette supitulp ja pahemale
poole sügavad taldretud. Kui müüd korralikult aseta-
tud sööginõudele veel jooginõu, leivataldrek ehk leiva-
korv ja soolatoos lihtatakse, siis oleks laud kaetud. Kes
tarvitab argipäevajees söögilauas suurvätte (salvrätikuid),
siis tuleks neid panna kas seotult paela ehk rõngaga
pahemale poole seiwa- ja suuretaldreku wahpele, leiva-
taldreku peale ehk kookspandult suuretaldreku peale.
Kui laud kaetud, ei saaks isted paigale panemata jätta,
sest ka see toiming kuulub lauakatmiseesse.

b) Pidulaua katmine.

Pidulauadasiid kaetakse kahel viisil: istuwate ja seis-
wate kitaliste javis.

a) U l d i n e L a u d (ü h i n e).

Kui kitalisi vähem, hobid hästi lauakatmise viis,
kus iga kitalisel määratud koht laua taga oleks. Nii-
sugune ühine laud toob ühise ja koduse mulje, kuid
palju raskem on siiski ühise laua ilustamine ja teeni-
mine seiswalawaga võrreldes. Kui kõiki kitalisi majas
olewa söögilaua taha mõnemat paigutada, siis tuleks
laud sama laiade laudadega pitendada. Kuid liig pikk
laud kodustes oludes ei oleks soovitanu, sest see ei oleks
kodune ja oleks ühtlasti perenaisel raske korra järrele
wakuata ja puudusi näha. Palju kenam on hobuseraua

tujuline laud, kus üks pikk laud põigiti ja kaks sama-
juugusi pikuti kumbagi lauavõrja asetatakse.

Pidulaua ilustamiseks oleks peaaegu alikult ilusad
sööginõud n. n. jervaiis. Laualina peaks olema müüdi
„wärske“ ja nii pikk, et ta foku pidulaua kataks. Kui
niiugust ei ole, siis tuleks jätkata, kuid nii, et jätku-
kohad mitte kofklauda, waid enam otjadesse tuleksid ja
linad peaksid enam-vähem ühe miustriga olema. Kui
ühte ühist lauda katta tahetakse, siis oleks kena, kui laua
keskkohal linale paandwolt tahakse, mis pikuti üle liina
jookseks. Taldretud jääwad siis kahelepoole wolti ja
woldi peale asetatakse laua ilustused. Kui liina „wärs-
ke“, jääb wolt hästi püsima.

Ilustamiseks tarwitatakse lillefid, küünlajalg ja ühes
warjudega ja siidipaelu. Paelttega ilustamine on wi-
mafel ajal õige hoogu wõtnud. Näiteks üks ilustamine
wiis, mis pita laua nii ka owaal lauale jümmis. Laua
keskkohale tahakse wolt ja woldi peale pannakse järje-
korras lillewaasid ja küünlajalad warjudega kuni laua
otjani. Soowitanu oleks neid asetada nii, et laua kes-
kohale lillewaas ja laua otjale küünlajalad tuleksid.
Lillewaasidele ja küünlajalgade wahpe võiks olla 650—
700 mm. ehk vähem, mis oleneks lillewaaside ja küün-
lajalgade suuruselt ja samuti ka laua pikkuselt. Lille-
waasid wõiksid küünlajalgadest weidi madalamad olla,
kuid mitte kõrgemad. Lillewaasid ja küünlajalad ühis-
tatakse kahe ehk kolme 10—15 mm. laiuste siidipael-
tega. Paelad kas keeratakse ühte ehk kinnitatakse lahti-
jelt iga küünlajala ja lillewaasile. Wahpeal lastakse
nad kaares langeda. Lillede, küünlajalawarjude ja
paelte wärv peaks olema ühine. Kui kaks paela pan-
na tahetaks, siis wõiks viimane roheline olla, mis
koostöös leherohelisega. Kui ainult waasid lauale
panna tahetakse, siis oleks soovitanu laua keskkohale
panna kõrgem waas ja otjadesse madalamad ja jällegi
wõiks neid siidipaeltega ühistada. Sõõge kohajemateks
lillewaasideks pidulaua ilustamiseks oleks kristallwaa-
sid ehk nende puudujel klaasist. Ühe laua peale wõiks
ka erakujulised waasid asetada. Näiteks: keskkohale kõr-
gem potikujuline waas ja otjadesse kausikujulised piker-
gused waasid. Ehk jälle pittergune keskel ja mõned tei-
sed otjadesse. Kui laua keskkohal wolt oleks, siis jümmis
mõlema woldi jerva alla tõigatud lilled harwalt pan-
na, mis õige meeldiwa mulje loob. Kui laud mitte liig
pikk ei oleks, näiteks 12 inimesel kaetud, wõiks ka õige
madalaid taldreku kujulisi lillewaase tarwitada, mille-
desse kannikesi segamini wastpühkenud wäikese kase-
õstega asetatakse. Kaseõstest ja kannikestest wõiks ka
kimbusefed jüuda, kinnitatakse neid mõlela külge ja pis-
tetakse iga taldreku ette. Kui õige wäiksed waasid ole-
mas, siis pannakse lilled waasides iga kitalise ette.

Näiteks riigi aastapäewal wõiks ilustada
laudu riigilippudega ja lilledega, millel oma-
kord sinine-must-walge paelttega ühistatakse. Lauale
wõiks ka aastaja mulje anda, näibeks sügijemulje.
Lillewaasidesse pannakse sügislehed ja ühistatakse pu-
nase, kollase ja rohelise paelttega. Ehk lauakeskkohale
waas puuwiljaga ja liina peale sügislehed. Samuti an-
tatakse lauale wafelapüüwa, jõulu ja lihawõtte mulje,

tarvitades paberipuru, paberist linnuid, kanapoegi j. n. e. Nagu eelpool tähendatud, oleks lauailustamisel perenaisel head võimalused oma peenest maistest tunnistust anda. Kuid jeda peats jüski filmas pidama, et laud peab olema ilus, kuid ühtlasi lihtne. Mõdagi liiga palju, värvivid mahedad ja õrnad.

Kui juuremaid võõraspidusid korraldatakse, siis määratakse iga külalisele lauas oma koht seega, et iga taldreku kohta nimekaardid pannakse. Need kaardid on harilikult valged ehk ilustatud joonistustega, millel kooskõlas muu laua ilustusega.

Sõõginõud tuleb asetada pidulauale samuti, kui argipäevases lauas, ainult selle vahel, et neid arvu poolest enam. Ilustaldrekuna on iltagi madal suur taldret, mille peale väike võileivataldret asetatakse. Nuge ja kahvlid võib 2—3 paari olla erajuuruses, peale selle veel kalakahvel, või nuga jne. Neid asetatakse kas kõik ühele poole ehk noad paremale ja kahvlid pahemale poole, jelles järjekorras, kuidas toidud lauale kantakse. Lusikad on samuti omal kohal. Viinaklaasid (kui need olemas) ja neid võib olla mitu, asetatakse tarviduse järgi järjekorras kas taldreku ette ehk veel parem poolviltu paremale poole. Suvrätidest ei vormita enam uuemal ajal kunstilikke vigureid, sest see oleks ebahügieeniline. Need pannakse lihtsalt kokku näiteks: kirjalimbriku kujukselt ja asetatakse pahemale poole laua peale ehk taldreku peale. Kui suvratid taldreku peale asetatakse, siis oleks kena, kui suvratid jermu alla lüü pannakse. Veib pannakse kas iga külalise leivaalusele ehk pakutakse eraldi. Üldse peats pidulaua katte hoolitsemata küll laua välispõhise ilu eest, kuid mitte vähem ka selle eest, et külalisel mõnus olla ja kõik kättejaadav oleks.

c) Seisjelmalaud.

Seisvaid laude tarvitatakse meil veel vähe, sellepeale vaatamata, et nad omast kohast praktilised. See lauakattimise viis on hea siis, kui külalisi palju ja pere-

naistel abilisi vähe. Linna, kus ruumid pidustusteks avaramad, ei ole seisvate laudade järele suurt tarvidust, kuid maal, kus ruum kitsas ja „terve wald“ koos, oleks nad kõige kohasemad. Selle lauakattimise viisi juures pannakse kõik sõõginõud, nii palju kui need lõunajal tarvitatakse, lauale, samuti ka toidud. Iga külaline võtaks siis seisvates endale toitu taldrekule ja sõõks väikese laua taga, mis selleks suure laua lähedusse seatud. Kui väikeid laudu ei ole, võib ka puiski jala-peal püüa.

Seisvate laudade ilustamine oleks parem, sest siin oleks nagu kõik koos ja püüvama. Siin võib lusikatele, nugaale ja kahvlitele, samuti joogitlaasidele, ühele kuju anda. Näiteks pärja, kolmüurga ehk n. n. sirgejoone kuju. „Pärja“ kujukselt ilustamise viisi juures, mida harilikult pulmapidustustel tarvitatakse, pannakse madalad suured taldrekud ühele ja sügavad taldrekud teisele poole sekklauda. Sügavate taldrekute ümber pannakse lusikad pärja kujukselt ja madalate taldrekute ümber jama kujukselt noad ja kahvlid. Ühe laua otja sekkohale pannakse magustoidu taldrekud ja lusikad ja nurgadesse pärja kujukselt asetatud jooginõudega sekkohal. Teise laua otja sügavate taldrekute poole supitirin ja supitrip ja teisele poole praevaagnad jalati ja juurviljanõudega. Kui lilled, lillevaasid näiteks kollased, siis võiks ka joot klaastannus mõni sidroui ehk apelsini mahi olla ja magustoit samavärviline ehk samavärvilise puuviljaga ilustatud. Kui seisvaslaudas ka wolt sekkohale tehakse, siis pannakse kahvlid, noad, samuti lusikad woldi jermu alla, mis õige nägus. Woldi sekkohale lillevaas ja woldi peale lõigatud lilled. Seisva laua ilustamisteks võiks veel tarvitada kunstlikelt kokku pandud suvratid; see viis oleks wananenud. Uuemal ajal on haratud katma laudu ka poleeritud laudadel, j. o. ilma linata, kuid et ta kulitas ja ebapraktiline, on ka vähe tarvitusel.

O. Kesk.

Salat

Õhimeeste pääjuhkestena on ilmunud turule redijed ja värste salat. Oma ilumusega wõivad nad just nagu kewadet kaasa. Meil tarvitatakse kõige enam leht-, pää- ja roomasalatit. Hea salat peab olema õrna mahelaste lehtedega, kena rohelist värvi. Salat sisaldab 94 protsenti wett, täielist, juhkruut, kiudaineid ja witaamiine. Salat on wacne toitollusest ja kui veel arwesse wõtta salati kõrget hindu, toitolluste suhtes, siis mõiks salatit nimetada nautimise aineks, mis annab meie igapäevasele toidule meelitawa maistse ja teeb wiimase wähele wäwaks. Witamiinidest on salatis WBC witaamiine ja just nende rohkeuse tõttu on tähtis laialdasem salati kasutamise ja tarvitamine. Salati tarvitamine on lewinud üle maailma, kuid iga rahwas valmistab jeda oma maistse järgi, omapäraseks. Näiteks Brantusmaal, mida peetakse salatite kodumaaks, tarvitatakse salatit küüsa liseiseiswaga toiduna rohkesti äädika ja õli sees.

Soomlased valmistawad jeda itka röösa koorega, kuid meie sõõme salatit hapukoorega. Salatikaste valmistamiseks tarvitatakse õli, äädikat, sidrunimahla, koort ja palju muid maistseaineid ja toidaineid.

Salati valmistamine on õige lihtne. Salat pestakse juures wees, eraldatasse järmedega lehed, waadatakse hoolega läbi ja pannakse kas kermelt ehk pooleks murtult kaste sisse. Segatakse hästi läbi, kahe lusikaga salatit õrnalt kõstes. Siin mõni salatikaste valmistamise retsept:

Brantususe salatikaste:

3 spl. wiinaädikat ehk harilikku äädikat, 3 spl. sõõgiõli, vähe sinepit, soola ja juhkruut. Äädikas ja õli segatakse ja maistseained lisatakse juurde.

Hapukoorekaste:

1/2 klaasi haput koort, 1 lõwaks keedetud muna, sinepit,

joola ja sükrut ning äädikat. Mineraalsete hõõrutakse lusikaga peeneks, lijatakse haput koort ja äädikat ja maisjaineid. Mineraalsete peenendatakse ja riputatakse jalati pinnale ilustuseks.

Rõõjakoorre kaste:
½ kl. rõõska koort, äädikat, sinepit, joola ja sükrut. Koor klopitakse vahule, lijatakse maisjaineid. Salat ilustatakse näiteks vedistejt lõigatud ratastega.

Mineraalsoolad meie toidus

Mineraalsoolade all ei arva meie mitte harilikku keedusoola, kuigi see ka kuulub nende hulka, vaid kõiki meie igapäevase toidu mineraalsoolaid, mis on inimese kehafüüsi jaoks väga tähtsad. Mineraalsoolade hulka kuuluvad raud ja liib. Raud on tähtis meie verele, kuna see sisaldab pea kogu rauda, mida meie keha vajab. Raud leidub hämoglobiinis, punastes verelibledes. Meie keha kaotab iga päev suure hulga rauda nende punaste vereliblede äratarvitamisel, mida organism häävitab väga suurel määral. Et seda kaotust kasa keha, nõuab meie keha iga päev 8 milligrammi rauda.

Rauda saame meie peaaesjalikult mineraalsetest ja eriti rohelistest aiaviljast, nagu roheline kapsas, igasugused rohelised salatid, spinat, spargel j. n. e.

Peale selle leidub rauda suuremal määral ubades, ernesttes, läätsades, viiginarjades, datilites, rosinates, linnakstes, koorimata viiskerades. Ka liha sisaldab teataval määral rauda — tomasse jäävad vere näol; kuid see on alaväärtusline, sest ta on juba äratarvitatud. Katsed on tõendanud, et meile kahjulikumad on rauakollused, mida saame aia- ja puuviljast. Ka loomad saavad meie toidusainete rauda rohust ja heinast. Seisajõhjad loomad ei kannata pea kunagi verevaeguse

all, kuna lihajõhjade juures see haigus jagedane on, näit. koertel.

Liib on tarvilik meie kondikavale, lihastele, verele ja südamele. Meie keha päevane liibatarvidus on 0,45 gr. Paljud meie toiduained muutuvad otstarbekohatu valmistusviisi tagajärjel nii liibavaeguseks, et nad meid varustavad vaevast poolte osaga meie tarvitusainete liibast. Üldine hammaste nõrgenemine tõendab kõige paremini meie liibavaeguse toimumist. Sageli on ka lihaste ja närvide nõrkuse põhjuseks liibavaegus.

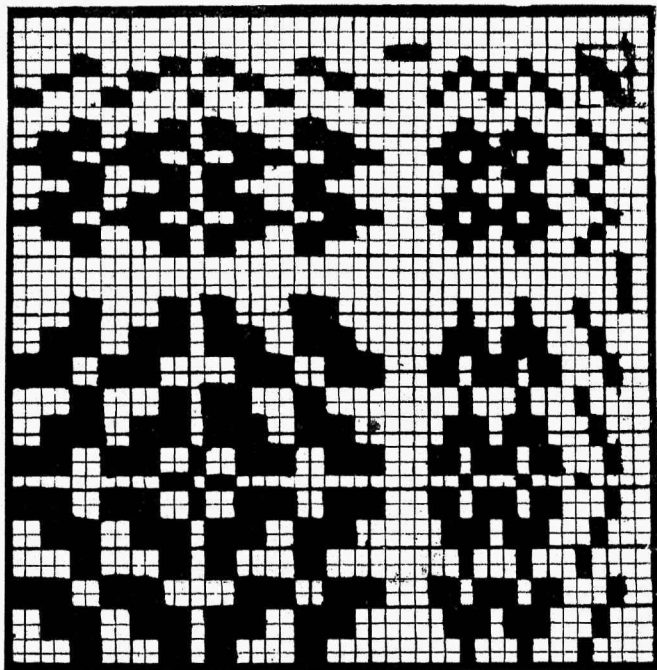
Eriti rikkad liiba pooltest on rohelisted aiaviljad, erised, oad, läätsad, pästikud, riis ja juust. Liha on väga liibavaene. Juba pool liitrit piima sisaldab meie tarvitusainete päevaportsjoni liiba, liha aga peatsine jõõma 15 naela ja liha mitu pässi, et ärita meie liibatarvidust.

Liibavaegused on kartulid, riis, valge sai, sükrut ja ka või. Mineraalsete osu tähendatud, et need toidud, mis sisaldavad rikkalikult rauda ja liiba, varustavad meid sügavalt ka teiste, meie kehale tarvilike mineraalidega. Oma pere toidumisel peaks iga perenaine meeles pidama, et ta hoolikalt oleksid varustatud nende hädatarvilike aineteaga.

Selgedel koetud laudlina

(Laudlina seadlus vaata mustrikuul.)

Laudlina kiri. Võib mitmes seadluses tarvatada — kas pikajärgne niitega drellina — valge sõõgi laudlina atlas kudus, ehk kirjult värvilijest koetud koekirja kudet, side ja põhjaniitega. Edasi saab sama kirja juhatada ka vaiba ehk teki kirjaks — kui koekirjarippi seadlusega kududa. Viimajena on kiri jöõiv, kui teda pistetes suurendada ja wahel või äärekirju laiemalt võtta. Keftmijse osa pääle suurend wormid kas ühendatult ehk põhjaga piiratud nagu pildil. Koekirjarips kudel tuleb tähele panna, et jua tihedus hästi vastataks materjali jämedusele, sest niipea kui jua liiga õre — jääb ripjite liiga lahtine ja ei näe ilus välja ega ole vastupidav. Paras jua, keftmijse lõimeniidi jämedusele ja villase koelõngale on nr. 50/1. Suurendatud seadlused laudlina — kui tekitubede jaoks võib toimetusest 50 sendi eest tellida.

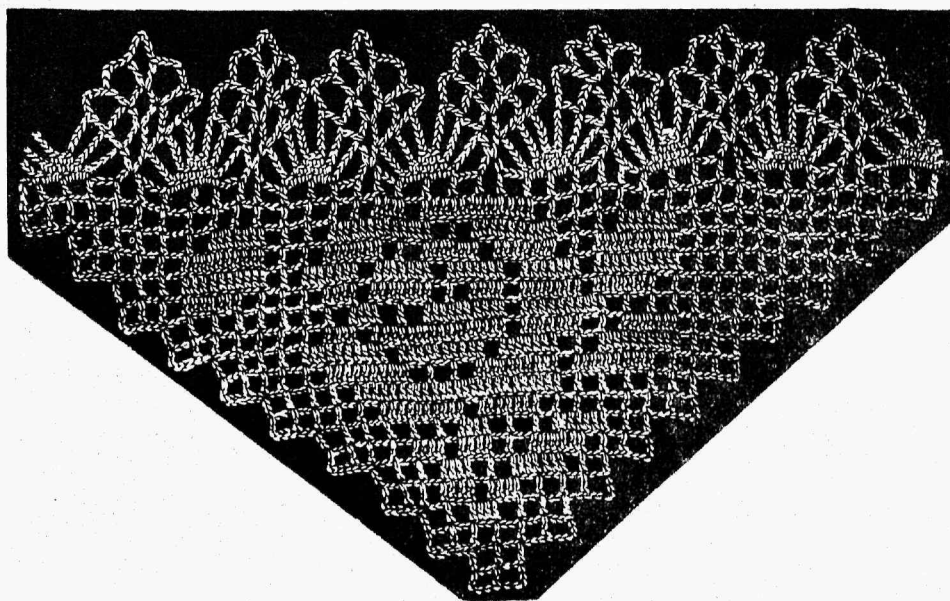
Käsitöö ja riieetus

Toimetanud Renate Põlendik

Nr. 1. Hinnamargine laudlina kaunistus pleekinata linasele riidele. Kaunistus õmmeldakse B. C. kaardi järgi avalatud lõngadega. Pisted ja värvivid muustrilehel märgitud.

Nr. 2. Sohvapadja kaunistus kummitõrjele põhjale. Värvivid avalatud kaarti C. B. lõngakaardilt ning on muustrilehel märgitud. Padjja võib avalustada linasest või ka villasest materjalist sega- ja šidepistel.

7 a

Nr. 3. Närvikaunistus tikitud siinisele kaanetile kulla- lõngaga. Pisted muustrilehel märgitud. Seda kaunistust võib kleidi kaunistuseks tarvitada.

Nr. 4. Närvikaunistus hallile põhjale, tikitud kollakas- punase mulline riidiga.

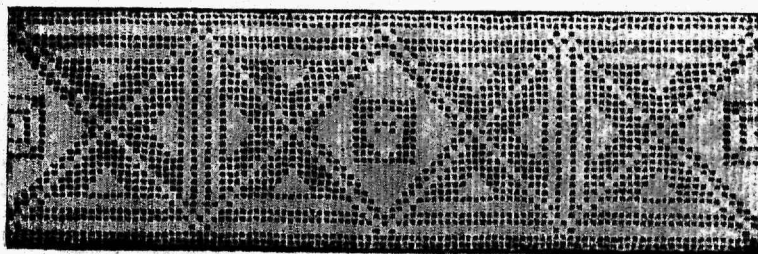
Nr. 5. ja 6. Kaks vastivärkku musta valge tikandusega tikitud.

7. ja 8. Kaks pesugarnituuri riheldatud motiivide-

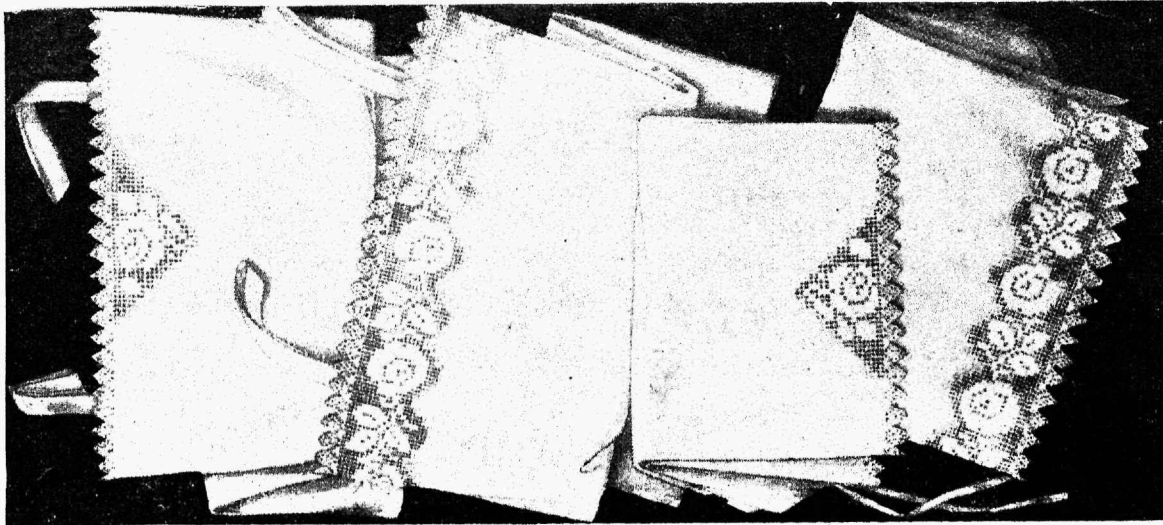
ga. Selle pesu motiividele tarvitatakse C. B. läitelõnga, mis ei kaota pesus maal oma läiget ning näib alati välja nagu uus. Lõnga võib tarvitada isiku oma valiku järgi peenemat või jämedamat. Muustrid vahendatud kujul muustrilehe nr. 7. ja 8.

Nr. 7-a. Loomusjäreline pesukaunistus väljatõttama.

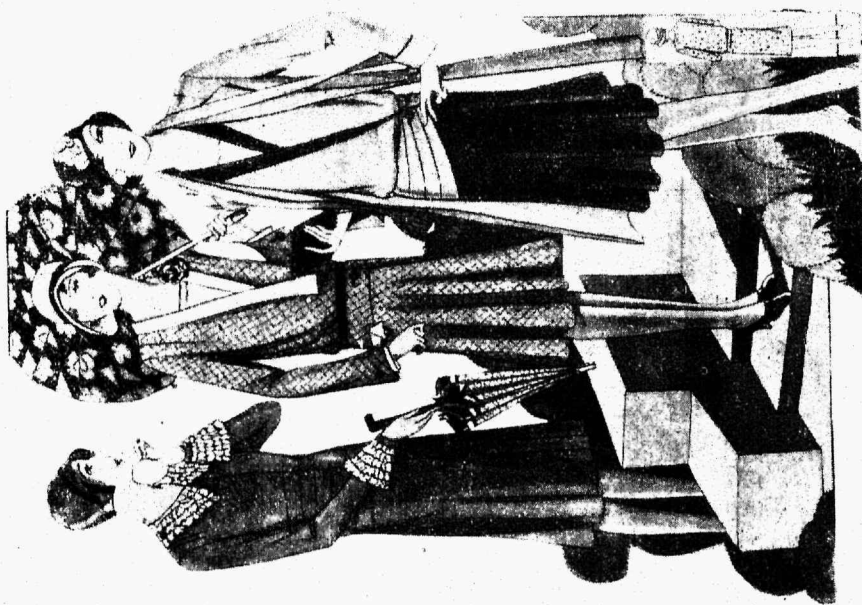
Nr. 9. Padjapüüri must valge tikandusega.

Nr. 10. Woodi pesule kaunis ning kerge, vahepits, mida võib tarvitada padjapüürile kui ka teklinale.

7 ja 8

1 a

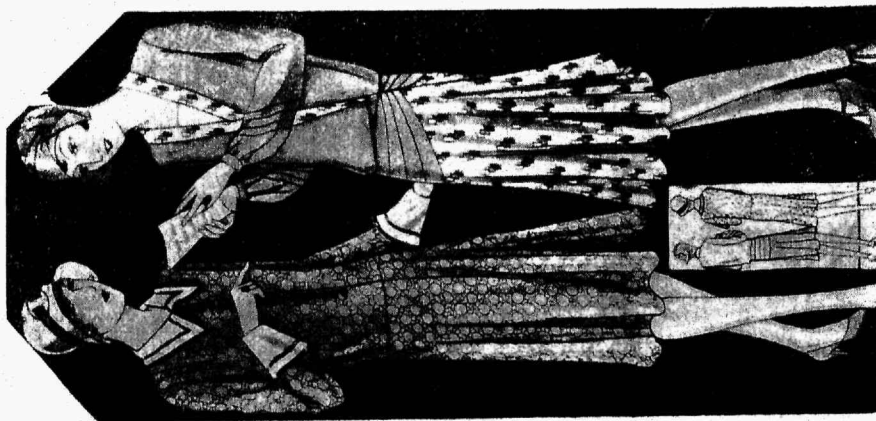
2

3 a

Nr. 1-a. Dumeinijest
 millajest lüve fleit kaunis-
 tatud valge kraega ja kä-
 tistega. Ülemist oja kau-
 mistanood peened voolid,
 mis enne külgepe kottu-
 õmblemist järe õmmeldub.
 Gõttikfi kaunistab nõõpide
 rida, mis aga altpoost loo-
 witorral trimi õmmelba,
 kuna awaus kuni nõõni on
 nõõbitud. Väige lõitelehel
 nr. 9—15.

Nr. 2. Pealeõunane wil-
 lane fleit. Kaunistatud
 valge millajest riidest krae-
 ga ja kätistena. Väige lõite-
 lehel nr. 1—8.

Nr. 3-a ja 3-b. Kats ele-
 gant lumelõitit kahest mää-
 ristest jiidist. Kuna ümber
 lai pöigiti riidest mollitud
 wõõ.

1 b

3 b

Nr. 1-b. Ömmeldakse eel-
 miffe lõite järgi kirjuti hii-
 na treppist. Krae ja kätised
 valgest jiidist kanditud lo-
 biva jiidipaelaga.

